

PAPER DETAILS

TITLE: Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetler Özelinde Kur'ân Âyetlerini Bağlamında Okumak

AUTHORS: Mustafa Kara,Hatice Sahin Aynur

PAGES: 462-498

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3268275>

**Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetler Özelinde
Kur'an Âyetlerini Bağlamında Okumak**

Mustafa KARA

Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kur'an-ı Kerim
Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı
Associate Professor, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Theology,
Department of Qur'an Reading and Recitation Science
Samsun, Türkiye
mustafakara@omu.edu.tr
orcid.org/0000-0002-5497-1131

Hatice ŞAHİN AYNUR

Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kur'an-ı Kerim
Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı
Associate Professor, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Theology,
Department of Qur'an Reading and Recitation Science
Samsun, Türkiye
haticesaahin@gmail.com,
orcid.org/0000-0001-5214-7547

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Geliş Tarihi / Received: 16 Temmuz / July 2023

Kabul Tarihi / Accepted: 21 Eylül / September 2023

Yayın Tarihi / Published: 30 Aralık / December 2023

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Aralık / December

Sayı/ Issue: 21 **Sayfa /Page:** 462-498.

Atıf / Cite as: Kara, Mustafa – Şahin Aynur, Hatice. "Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetler
Özelinde Kur'an Âyetlerini Bağlamında Okumak [Reading the Verses of the
Qur'an in Context in the scope of Sûrat al-Nisâ'34-35. Verses]". *Amasya İlahiyat
Dergisi-Amasya Theology Journal* 21 (December 2023): 462-498.
<https://doi.org/10.18498/amailad.1328359>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Amasya University, Faculty of Theology, Amasya, 05100 Turkey. All rights reserved.
<https://dergipark.org.tr/amaialad>

Reading the Verses of the Qur'an in Context in the scope of Sûrat al-Nisâ' 34-35. Verses

Abstract

In this study, "Reading the Verses of the Qur'an in Context in the scope of Sûrat al-Nisâ' 34-35. Verses" is discussed. The problem of the study is that reading these verses detached from the context, the concepts in their content and the practices of the Prophet Mohammad (pbuh) related to these verses causes a series of problems in the social structure, especially in the family. The aim of the study is to examine the verses 34-35 of the Sûrat al-Nisâ', taking into account the context of these verses and the concepts in their content, to reveal the practices of the Prophet Mohammad about the verses mentioned, and to analyze the current approaches to the verses in question. The research is limited to the aforementioned verses. The study is based on written document analysis, one of the qualitative information collection methods. In this context, the data obtained from the literature review are examined taking into account the historical background and evaluated by text analysis from a holistic perspective.

In the understanding of the verses of the Qur'an, the words and concepts in the content of the relevant verses, as well as the Qur'anic sciences such as the *reason for revelation*, *muhkam-mutasabih*, *nasih-mansuh*, *wujuh-nezair*, *siyak-sibak* are of great importance. Because a thought in the human mind attains an order in accordance with the meaning it corresponds to, only through words and concepts. In other words, the thoughts in the mind come to life thanks to the concepts. In addition, every new thought emerges as a result of a conceptual activity. Based on this importance, the concepts of "*kavvâm*, *nuşûz*, *darb*, *şikâk*, and *ıslah*" in their contents should be examined in terms of etymology in order to understand the verses 34-35 of the Sûrat al-Nisâ', which is the subject of our research, in a healthy way. In this context, *ḳavvâm*, which is an exaggerated noun derived from the root letters *ḳvm* in Arabic, means "who protects and watches over with all sincerity, who focuses on a subject meticulously, who heals, manages and manages things". *Nuşûz*, a concept closely related to family law, means "the woman or the man's failure to comply with marriage and family law, their discord at a level that makes it difficult or hinders the continuation of marriage and family unity, the husband and wife's neglect of their duties towards each other, and the spouses' mistreatment of each other." The man in this state is called *nashiz*, and the woman is called *nashize*. In Arabic, the verb *ḍrb* is defined as "to strike (with hand, staff, sword, etc.), to beat, to mint money, to move, to go on a journey, to walk quickly, to undertake (a task), to fulfill it, to withdraw one's hands (from

something). It means "to give up, to travel (to seek sustenance), to prevent (someone from doing something), to marry, to mix something with something, to give an example, to explain (scorpion) sting, (heart) pounding, (sea) fluctuation". *Şikâk*, derived from the Arabic verb *şkk*, means "mutual discord and disagreement between spouses". Derived from the Arabic verb *şlh*, *ışlâh* means "to fix a broken/irregular work or to make it better, to make it suitable". In this regard, translators have given the following meanings to the words and concepts in verses 34 and 35 of Sûrat al-Nisâ': *Kavvâm*: Administrator and judge, judge, administrator, protector, responsible, chief. *Nuşûz*: Evil, discord, unruliness, irritability, bad faith, rebellion (by rejecting marital obligations), headstrongness. *Drb*: To beat, punish, lightly beat, slap, temporarily remove from home, leave for a while, leave for a short time. *Şikâk*: Disagreement between spouses, disagreement arising, separation of spouses, disagreement between spouses reaching the point of divorce. *İşlâh*: To make peace, to reconcile, to bring to a solution. As can be seen, the meanings attributed to these concepts by authors and translators differ. These differences cause the relevant verses to be understood and interpreted in very different ways. In fact, it is observed that practices based on these comments cause serious problems in the social structure, especially in the family.

Keywords: Tafsir, Context, Kavvâm, Nuşûz, Darb

Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetler Özelinde Kur'ân Âyetlerini Bağlamında Okumak Öz

Bu çalışmada "Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetler Özelinde Kur'ân Âyetlerini Bağlamında Okumak" konusu işlenmektedir. Çalışmanın problemi, söz konusu âyetleri bağlamından, muhtevastaki kavramlardan ve Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu âyetlerle ilgili uygulamalarından kopuk okumanın başta aile olmak üzere sosyal yapıda bir dizi sorunlara yol açmasıdır. Çalışmanın amacı, Nisâ' sûresi 34-35. âyetleri, bu âyetlerin bağlamını ve muhtevastaki kavramları dikkate alarak incelemek, Hz. Peygamber'in zikredilen âyetlerle ilgili uygulamalarını ortaya koymak ve söz konusu âyetlere dair güncel yaklaşımları tahlil etmektir. Araştırma, mezkûr âyetlerle sınırlı tutulmuştur. Çalışma, nitel bilgi toplama yöntemlerinden yazılı doküman incelemesine dayanmaktadır. Bu bağlamda, literatür taramasından elde edilen veriler, tarihsel arka plan da dikkate alınarak incelenmekte ve bütüncül bir bakış açısıyla metin analizine tabi tutularak değerlendirilmektedir.

Kur'ân âyetlerinin anlaşılmasında *sebeb-i nüzul*, *muhkem-mütesâbih*, *nâsih-mensûh*, *vucûh-nezâir*, *siyâk-sibâk* gibi Kur'ân ilimlerinin yanı sıra ilgili âyetlerin muhtevastındaki kelime ve kavramların da büyük önemi vardır. Çünkü insan zihnindeki bir düşünce, ancak kelime ve kavramlar aracılığıyla karşılık geldiği anlama uygun bir düzene kavuşur. Bir başka ifade ile zihindeki düşünceler, kavramlar sayesinde hayat bulurlar. Ayrıca her yeni düşünce, kavramsal bir faaliyetin sonucunda ortaya çıkar. Bu önemine istinaden, araştırmamıza konu olan Nisâ' sûresi 34-35. âyetlerin sağlıklı bir şekilde anlaşılması adına muhtevalarında bulunan *qavvâm*, *nûşûz*, *darb*, *şikâk* ve *ıslâh* kavramlarının etimolojik açıdan irdelenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Arapçada *qwm* kök harflerinden türetilmiş mübalağalı ism-i fâil olan *qavvâm*, "tüm samimiyetiyle koruyup gözeten, bir konu üzerinde titizlikle duran, iyileştiren, yöneten ve işleri çekip çeviren" anlamlarına gelmektedir. Aile hukukuyla yakın ilişkili bir kavram olan *nûşûz*, "kadın veya erkeğin evlilik ve aile hukukuna riayet etmemesi, evlilik ve aile birliğini sürdürmeyi zorlaştıracak ya da engelleyecek düzeyde geçimsizlik sergilemesi, karı-kocanın birbirlerine karşı görevlerini ihmal etmeleri, eşlerin birbirlerine kötü muamelede bulunmaları" demektir. Bu haldeki erkeğe *nâşiz*, kadına da *nâşize* denir. Arapçada *drb* fiili sözlükte "(el, âsâ, kılıç vb. şeylerle) vurmak, dövmek, para basmak, hareket etmek, yolculuğa çıkmak, hızlı hızlı yürümek, (bir görev) üstlenmek, yerine getirmek, (bir şeyden) elini çekmek, vazgeçmek, (rızk aramak için) seyahat etmek, (birini yaptığı bir şeyden) engellemek, nikâhlamak, bir şeyi bir şeye karıştırmak, misal vermek, açıklamak (akrep) sokması, (kalp) çarpması, (denizin) dalgalanması" gibi anlamlara gelmektedir. Arapçada *şkk* fiilinden türetilen *şikâk* da "eşlerin karşılıklı geçimsizliği ve anlaşmazlığı" demektir. Arapçada *şlh* fiilinden türetilmiş olan *ıslâh* ise "bozuk/düzensiz olan bir işi düzeltmek veya daha iyi hale getirmek, elverişli duruma getirmek" anlamlarına gelmektedir. Bu doğrultuda Nisâ' sûresi 34 ve 35. âyetlerde geçen kelime ve kavramlara mütercimler şu manaları vermişlerdir: *Qavvâm*: İdareci ve hâkim, hâkim, yönetici, koruyup gözetici, koruyup kollayıcı, sorumlu, amir, reis, koruyucu. *Nûşûz*: Fenalık, geçimsizlik, şer, serkeşlik, hırçınlık, kötü niyet, (evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırmak, dik başlılık. *Drb*: Dövmek, cezalandırmak, hafifçe dövmek, tokat atmak, geçici olarak evden uzaklaştırmak, bir süre bırakıp terk etmek, kısa süreli uzaklaşmak. *Şikâk*: Eşlerin arasının açılması, anlaşmazlık doğması, eşlerin ayrılması, eşler arasındaki anlaşmazlığın boşanma noktasına varması. *İslâh*: Barışmak, barıştırmak, uzlaştırmak, arayı düzeltmek, çözüme kavuşturmak. Görüldüğü üzere bu kavramlara müellif ve mütercimler tarafından yüklenen manalar farklılık arz etmektedir. Sözü edilen

farklılıklar ise ilgili âyetlerin çok farklı bir biçimde anlaşılmasına ve yorumlanmasına sebep olmaktadır. Hatta bu yorumlara dayalı uygulamaların, başta aile olmak üzere sosyal yapıda ciddi sorunlara neden olduğu gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Bağlam, Kavvâm, Nüşûz, Darb.

Giriş

Bilindiği üzere Kur'ân âyetleri *tevkîfî* (vahye dayalı) olarak sıralanmıştır. Bu bağlamda Hz. Peygamber (s.a.s), nazil olan herhangi bir âyetin hangi sûrenin neresine yazılacağını vahiy kâtiplerine bildirmiş, onlar da bu âyeti ilgili yere yazmışlardır. Bu konuda ümmet arasında tam bir görüş birlikteliği söz konusudur.¹

Kur'ân âyetlerinin baştan sona *tevkîfî* olarak sıralanması, aynı zamanda bu âyetlerin bir bağlam ilişkisi içerisinde dizildiğini göstermektedir. Bu çerçevede âyetlerin bir *iç bağlamı* bir de *dış bağlamı* vardır. Herhangi bir âyetin öncesindeki ve sonrasındaki âyetlerle ilişkisi, o âyetin iç bağlamını ortaya koyar. Buna *siyâk-sibâk ilişkisi* de denir. Nitekim Kur'ân âyetlerinin *tevkîfîliği*, her bir âyetin iç bağlamının da zorunlu biçimde var olduğunu göstermektedir. Şayet bir âyetin özel bir iniş sebebi varsa bu da sözü edilen âyetin dış bağlamını oluşturur.² Bu kapsamda herhangi bir âyetin doğru biçimde anlaşılabilmesi adına hem iç bağlam hem de -varsa- dış bağlam ekseninde incelenmesi gerekmektedir. Yine bir âyetin metninde bulunan kelime ve kavramların etimolojik açıdan incelenmesi, murad-ı ilâhînin doğru biçimde anlaşılması adına önem arz etmektedir.

Diğer taraftan Kur'ân-ı Kerîm, insanlar tarafından okunsun, anlaşılsın ve evrensel mesajı hayata aktarılsın diye gönderilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s) de Kur'ân'ın ne şekilde okunması, anlaşılması ve yaşanması gerektiğini insanlara uygulamalı bir şekilde göstermiştir. Hz. Peygamber'in bu uygulamaları, insanlık ailesinin yolunu aydınlatan bir ışık gibidir. Bu bilgiler ışığında çalışmamızda Nisâ' sûresi 34-35. âyetler, hem bünyelerindeki kelime ve kavramların etimolojik yapısı hem de iç ve dış bağlam açısından incelenmekte ve Hz. Peygamber'in bu âyetler kapsa-

¹ Muhammed 'Abdülazîm ez-Zürkânî, *Menâhilü'l-'ırfân fî 'ulûmi'l-Kur'ân* (Mısır: y.y., 1372), 1/340-341.

² Recep Demir, "Bağlamından Kopuk Kur'ân Okumalarının Serencamı", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 20/2 (2020), 578.

mündeki uygulamaları tahlil edilmektedir. Bütün bunlar bir bütünlük arz etmesi açısından ilgili âyetler tefsir edilmeye çalışılarak yapılmaktadır.

1. Çalışmanın Konusu, Problemi, Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışmada Nisâ' Sûresi 34-35. âyetler özelinde Kur'ân âyetlerini bağlamında okumanın önemi ele alınmaktadır. Çalışmanın problemi, söz konusu âyetleri bağlamından, muhtevastaki kavramlardan ve Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu âyetlerle ilgili uygulamalarından kopuk okumanın, başta aile olmak üzere sosyal yapıda bir dizi sorunlara yol açmasıdır. Çalışmanın amacı, Nisâ' sûresi 34-35. âyetleri, bu âyetlerin bağlamını ve muhtevastaki kavramları dikkate alarak incelemek, Hz. Peygamber'in zikredilen âyetlerle ilgili uygulamalarını ortaya koymak ve söz konusu âyetlere dair güncel yaklaşımları tahlil etmektir. Araştırma, Nisâ' Sûresi 34-35. âyetlerle sınırlı tutulmuştur. Çalışma, nitel bilgi toplama yöntemlerinden yazılı doküman incelemesine dayanmaktadır. Bu bağlamda, literatür taramasından elde edilen veriler, tarihsel arka plan da dikkate alınarak incelenmekte ve bütüncül bir bakış açısıyla metin analizine tabi tutularak değerlendirilmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Kavram, "bir nesne veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım, mefhum"³ anlamlarına gelmektedir. Bu doğrultuda herhangi bir âyetin anlaşılmasında *sebeb-i nüzûl*, *muhkem-müteşâbih*, *nâsih-mensûh*, *vucûh-nezâir*, *siyâk-sibâk* gibi Kur'ân ilimlerinin yanı sıra ilgili âyetin muhtevastaki kelime ve kavramların da büyük önemi vardır. Çünkü insan zihnindeki bir düşünce, ancak kelime ve kavramlar aracılığıyla karşılık geldiği anlama uygun bir düzene kavuşur. Bir başka ifade ile zihindeki düşünceler, kavramlar sayesinde hayat bulurlar. Ayrıca her yeni düşünce, kavramsal bir faaliyetin sonucunda ortaya çıkar.⁴ Bu önemine istinaden, araştırmamıza konu olan Nisâ' sûresi 34-35. âyetlerin sağlıklı bir şekilde anlaşılması adına iç ve dış bağlamlarının yanı sıra muhtevalarında bulunan *kavvâm*, *nüşûz*, *darb*, *şikâk* ve *ıslah* kavramlarının etimolojik açıdan irdelenmesi gerekmektedir.

³ Şükrü Halûk Akalın vd., *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011), 1358.

⁴ Hasan Çetinel, "Kavram Olgusu; Dini Kavramların Öğretimi, Önemi ve Sınırlılıkları Üzerine", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (2019), 89-91.

2.1. Kavvâm

Kavvâm (قَوَّام) kelimesi Arapçada *kvm* (قَوَّ) kök harflerinden türetilmiştir. *Qvm* (قَوَّ) fiili sözlükte “ayağa kalkmak, yukarı kalkmak, yükselmek, dikilmek”⁵ anlamlarına gelmektedir. Aynı kökten mastar olan *kıyâm* (قِيَام) “namaz başta gelmek üzere ibadet yapmak veya saygı göstermek için ayağa kalkmak, bir şeyi korumak ya da gerçekleştirilmesi amaçlanan iş veya eylem için çalışmak, gayret göstermek,”⁶ mübalağalı ism-i fâil olan *kavvâm* (قَوَّ) ise “tüm samimiyetiyle koruyup gözetken,⁷ bir konu üzerinde titizlikle duran,⁸ iyileştiren,⁹ yöneten ve işleri çekip çeviren¹⁰” demektir.

Qvm (قَوَّ) kök harflerinden türetilen kelimeler Kur'ân'da 660 yerde¹¹ geçmekte ve “Yüce Allah'ın bir sıfatı olarak varlığının yaratıcısı ve kaynağı olması,¹² ayağa kalkmak,¹³ namaz kılmak,¹⁴ gerçekleşmek,¹⁵ uygulamak,¹⁶ kurmak,¹⁷ çevirmek, yönelmek,¹⁸ doğrultmak, kaldırmak, onar-

⁵ Ebu'l-Kâsım Huseyn b. Muhammed Râğıb el-İsfahânî, “kvm”, *el-Müfradât fî ġarîbi'l-Kur'ân* (Mısır: Mektebetü Nezâr Mustafâ el-Bânî, ts.), 538-541.

⁶ Ebu'l-Huseyn Ahmed ibn Fâris b. Zekerîyyâ, “kvm”, *Mu'cemu mekâyisi'l-lüğâ*, thk. 'Abdusselâm Muhammed Hârûn (b.y.: Dâru'l-Fikr, 1979), 5/43; İsfahânî, “kvm”, 538.

⁷ Ebu'l-Fadl Cemalüddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, “kvm”, *Lisânü'l-'Arab* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1119), 5/3781-3787.

⁸ Ebû Muhammed 'Abdilhakk ibn 'Atıyye el-Endelüsî, *el-Muharraru'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. 'Abdusselâm 'Abduşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2001), 2/47.

⁹ Seyyid Muhammed Murtezâ el-Huseynî ez-Zebîdî, “kvm”, *Tâcu'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*, thk. İbrâhîm et-Terzî (Kuveyt: Matba'atü Hukûmeti'l-Kuveyt, 2001), 33/305-306.

¹⁰ Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. 'Abdullah b. 'Abdilmuhsin et-Turkî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2006), 6/278-280.

¹¹ Muhammed Fuâd 'Abdülbâkî, “kvm”, *el-Mu'cemu'l-müfhehras li-elfâzi'l-Kur'ânî'l-Kerîm* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2001), 684-692.

¹² el-Bakara 2/255; Âl-i 'Imrân 3/2; Tâhâ 20/111.

¹³ el-Bakara 2/20; en-Nisâ' 4/142; el-Cinn 72/19; vd.

¹⁴ el-Bakara 2/3; el-Mâide 5/6; el-Enbiyâ' 21/73; vd.

¹⁵ İbrâhîm 14/41; er-Rûm 30/12, 14, 55; el-Mü'min 40/46; el-Câsiye 45/27.

¹⁶ el-Bakara 2/229, 230; el-Mâide 5/66, 68; eş-Şûrâ 42/13; vd.

¹⁷ el-Kehf 18/105.

¹⁸ el-A'râf 7/29.

mak,¹⁹ durmak, ikamet etmek,²⁰ dürüst davranmak,²¹ dosdoğru olmak,²² başına dikilmek,²³ ölçülü, dengeli, kıvamında,²⁴ sağlam, tek doğru,²⁵ makam,²⁶ devamlı, sürekli,²⁷ kıyamet, mahşer günü,²⁸ kavim, millet, topluluk²⁹ anlamlarında kullanılmaktadır. Bu doğrultuda *kaṣvâm* (كَافٍ) kelimesi de Kur'ân'da üç yerde zikredilmekte ve "koruyup gözetenler,³⁰ (adaleti) uygulayanlar³¹" manalarına gelmektedir.

2.2. Nüşûz

Nüşûz (نُشُوز) kelimesi Arapçada *nşz* (نَشَز) kök harflerinden türetilmiştir. Bu fiil sözlükte "yükselmek, ayağa kalkmak, (eşler arasında) geçimsiz davranmak, serkeşlik yapmak, hırçın olmak"³² anlamlarına gelmektedir. Aile hukukuyla yakın ilişkili bir kavram olan *nüşûz* (نُشُوز), "kadın veya erkeğin evlilik ve aile hukukuna riayet etmemesi, evlilik ve aile birliğini sürdürmeyi zorlaştıracak ya da engelleyecek düzeyde geçimsizlik sergilemesi, karı-kocanın birbirlerine karşı görevlerini ihmal etmeleri, eşlerin birbirlerine kötü muamelede bulunmaları, kadının evliliği tehlikeye atacak düzeyde olumsuz tutum ve davranışlar sergilemesi"³³ demektir. Bu haldeki erkeğe *nâşiz* (نَاشِز), kadına da *nâşize* (نَاشِزَة) denir.

¹⁹ el-Kehf 18/77.

²⁰ en-Nahl 16/80.

²¹ et-Tevbe 9/7.

²² el-Fâtiha 1/6; el-En'âm 6/161; Fussilet 41/6; vd.

²³ Âl-i 'Imrân 3/75.

²⁴ el-Furkân 25/67; et-Tîn 95/4.

²⁵ el-İsrâ' 17/9.

²⁶ el-Bakara 2/125; Âl-i 'Imrân 3/97; el-Mâide 5/107; vd.

²⁷ el-Mâide 5/37; et-Tevbe 9/21; Hûd 11/39; el-Hıcr 15/76; ez-Zümer 39/40; eş-Şûrâ 42/45.

²⁸ el-Bakara 2/85, 113, 174, 212; Âl-i 'Imrân 3/55, 77, 161, 180, 185, 194; el-Kiyâme 75/1; vd.

²⁹ el-Mâide 5/11; vd.

³⁰ en-Nisâ' 4/34.

³¹ en-Nisâ' 4/135; el-Mâide 5/8.

³² Ebû 'Abdirrahmân Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, "nşz", *Kitâbü'l-'ayn*, thk. Abdulhamîd Henedâvî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, 2002), 4/221-222; Isfehânî, "nşz", 637; İbn Manzûr, "nşz", 5/4425.

³³ Halîl b. Ahmed, "nşz", 4/221-222; Isfehânî, "nşz", 637; İbn Manzûr, "nşz", 5/4425-4426; Kutbettin Ekinci, "Nisâ 34. Ayette Hitap Açısından 'Darb' Meselesi", *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 13/1 (2021), 252; Sümeyye Sevinç, "Nisâ 4/34. Ayetine Göre Sorumluluklar", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 23/1 (Mart 2023), 217.

Nşz (نَشَز) kök harflerinden türetilen kelimeler Kur'ân'da 5 defa³⁴ geçmekte ve "serkeşlik, hırçınlık, geçimsizlik",³⁵ "daha sonra gelen yetkili ya da yaşlılara yer açmak için ayağa kalkmak"³⁶ ve "dizmek"³⁷ anlamlarında kullanılmaktadır.

2.3. Darb

Darb (ضَرْب) kelimesi Arapçada *drb* (ضرب) fiilinden türetilmiştir. *Drb* (ضرب) fiili sözlükte "(el, âsâ, kılıç vb. şeylerle) vurmak, dövmek, para basmak, hareket etmek, yolculuğa çıkmak, hızlı hızlı yürümek, (bir görev) üstlenmek, yerine getirmek, (bir şeyden) elini çekmek, vazgeçmek, (rızkı aramak için) seyahat etmek, (birini yaptığı bir şeyden) engellemek, nikâhlamak, bir şeyi bir şeye karıştırmak, misal vermek, açıklamak (akrep) sokması, (kalp) çarpması, (denizin) dalgalanması"³⁸ gibi anlamlara gelmektedir. Bu fiil عَن cer harfi ile kullanıldığında "yüz çevirmek, vazgeçmek, engel olmak",³⁹ مَثَلًا kelimesi ile kullanıldığında ise "örnek vermek, misal getirmek"⁴⁰ manası kazanmaktadır.

Drb (ضرب) kök harflerinden türetilen kelimeler Kur'ân'da 58 defa⁴¹ geçmekte ve "çarpmak, vurmak",⁴² "yolculuğa çıkmak",⁴³ "örnek vermek",⁴⁴ "yüz çevirmek, vazgeçmek",⁴⁵ "salmak, sarkıtmak",⁴⁶ "isnat et-

³⁴ 'Abdülbâkî, "nşz", 795.

³⁵ en-Nisâ' 4/34, 128.

³⁶ el-Mücâdele 58/11.

³⁷ el-Bakara 2/259. Bu âyetteki *nünşizü* (نُنْشِرُ) fiilini *nünşiru* (نُنْشِرُ) şeklinde okuyup "diriltmek" anlamı veren müfessirler de söz konusudur. Bk. Nasr b. Muhammed es-Semerkindî, *Tefsîru Ebi'l-Leyl: Bahru'l-'ulûm* (Beyrut: y.y., 1996), 1/173; Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî ez-Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbuh*, thk. 'Abdülcelîl 'Abduh Şelebî (Beyrut: 'Âlemu'l-Kütüb, 1988), 1/344; Ebû 'Ali el-Fadl b. Hasen et-Tabresî, *Mecme'u'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut: y.y., 1994), 2/174.

³⁸ Halîl b. Ahmed, "drb", 3/11-12; İbn Fâris, "drb", 3/397-399; Isfehânî, "drb", 384-385; İbn Manzûr, "drb", 4/2565-2570; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Firûzâbâdî, "drb", *el-Kâmûsu'l-muhîr* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2005), 107-108.

³⁹ Isfehânî, "drb", 385; İbn Manzûr, "drb", 4/2567-2568.

⁴⁰ Isfehânî, "drb", 385; İbn Manzûr, "drb", 4/2568.

⁴¹ 'Abdülbâkî, "drb", 514-515; Mehmet Okuyan, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'ân Sözlüğü* (İstanbul: Düşün Yayınları, 2015), 509-516.

⁴² el-Enfâl 8/12, 50; en-Nûr 24/31; es-Sâffât 37/93; Muhammed 47/4, 27; vd.

⁴³ Âl-i 'Imrân 3/156; en-Nisâ' 4/34, 94, 101; el-Mâide 5/106; Tâhâ 20/70; el-Müzzemmil 73/20.

⁴⁴ el-Bakara 2/26; er-Ra'd 13/17; İbrâhîm 14/24; en-Nahl 16/74; vd.

mek",⁴⁷ "perde koymak, mühürlemek, duymalarını engellemek"⁴⁸ ve "(duvar) örmek, perdelemek, set çekmek"⁴⁹ manalarında kullanılmaktadır.

2.4. Şikâk

Şikâk (شِقَاق) kelimesi Arapçada şkk (شَقَق) fiilinden türetilmiştir. Şkk (شَقَق) fiili sözlükte "yarmak, yarılmak, karşı gelmek, tartışmak, sıkıntı vermek"⁵⁰ anlamlarına gelmektedir. Bu kapsamda sözlükte "anlaşmazlık, ayrılık, azgınlık"⁵¹ gibi manalara gelen şikâk (شِقَاق), terim olarak "eşlerin karşılıklı geçimsizliği ve anlaşmazlığı"⁵² demektir.

Şkk (شَقَق) kök harflerinden türetilen kelimeler Kur'ân'da 28 yerde⁵³ geçmekte ve "yarmak, yarılmak",⁵⁴ "karşı gelmek, kabul etmemek, reddetmek",⁵⁵ "tartışmak",⁵⁶ "sıkıntı vermek, zorlanmak",⁵⁷ "meşakkatli, sıkıntılı, zor",⁵⁸ "ayrılık, anlaşmazlık"⁵⁹ ve "azgınlık"⁶⁰ anlamlarında kullanılmaktadır.

2.5. İslâh

İslâh (إِصْلَاح) kelimesi Arapçada slh (صَلَح) fiilinden türetilmiştir. Slh (صَلَح) fiili sözlükte "iyi, yararlı ve faydalı olmak, düzgün davranışlar ortaya koymak, düzgün olmak",⁶¹ ıslâh (إِصْلَاح) da "bozuk/düzensiz olan bir işi düzeltmek veya daha iyi hale getirmek, elverişli duruma getirmek"⁶²

⁴⁵ ez-Zuhruf 43/5.

⁴⁶ en-Nûr 24/31.

⁴⁷ ez-Zuhruf 43/17.

⁴⁸ el-Kehf 18/11.

⁴⁹ el-Hadîd 57/13.

⁵⁰ Halîl b. Ahmed, "şkk", 2/346-347; Isfehânî, "şkk", 348-349.

⁵¹ Halîl b. Ahmed, "şkk", 2/346; Isfehânî, "şkk", 348.

⁵² Isfehânî, "şkk", 348.

⁵³ 'Abdülbâkî, "şkk", 473.

⁵⁴ el-Bakara 2/74; Meryem 19/90; el-Furkân 25/25; el-Kamer 54/1; er-Rahmân 55/37; el-Hâkka 69/16; 'Abese 80/26; el-İnşikâk 84/1.

⁵⁵ en-Nisâ' 4/115; el-Enfâl 8/13; Hûd 11/89; Muhammed 47/32; el-Haşr 59/4.

⁵⁶ en-Nahl 16/27.

⁵⁷ en-Nahl 16/27; el-Kasas 28/27.

⁵⁸ et-Tevbe 9/42; er-Ra'd 13/34.

⁵⁹ el-Bakara 2/176; en-Nisâ' 4/35; el-Hacc 22/53; Fussilet 41/52.

⁶⁰ el-Bakara 2/137; Sâd 38/2.

⁶¹ Halîl b. Ahmed, "slh", 4/252; İbn Fâris, "slh", 5/454; Isfehânî, "slh", 650.

⁶² Halîl b. Ahmed, "slh", 4/252; İbn Fâris, "slh", 5/454; Isfehânî, "slh", 650.

anlamlarına gelmektedir. *Şalaḥa* (صَلَحَ) fiilinin ism-i fâili *şâliḥ* (صَالِح), *ıslâḥ* (إِصْلَاح) kelimesinin ki ise *muşliḥ* (مُصْلِح) şeklindedir. Bu doğrultuda *şâliḥ* (صَالِح) “kendisi doğru olan, kendini düzelten”, *muşliḥ* (مُصْلِح) ise “kendi doğruluk ve düzgünlüğünün yanı sıra başkalarını da düzelten” demektir.⁶³

Slḥ (صَلَح) kök harflerinden türetilen kelimeler Kur'ân'da 180 kez⁶⁴ geçmekte ve “iyi, doğru ve düzgün olmak”⁶⁵ ve “ıslah etmek, düzeltmek”⁶⁶ manalarında kullanılmaktadır. Yine Semûd kavmine gönderilen peygamberin adı olarak Hz. Şâliḥ⁶⁷ Kur'ân'da zikredilmektedir.

3. Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetlerin İç Bağlamı

Kur'ân âyetlerinin iç bağlamını belirleyen unsur, ilgili âyetlerin öncesindeki ve sonrasındaki âyetlerle ilişkisidir. Buna *siyâk-sibâk ilişkisi* de denir. Bu temel prensibin dayanağı ise Kur'ân âyetlerinin baştan sona *tevkîfî* olarak sıralanmış olmasıdır. Bu çerçevede Nisâ' sûresi 34-35. âyetlerin iç bağlamı hakkında şunları söylemek mümkündür:

Bu âyetlerin iç bağlamını, adı geçen sûrenin 29-35. âyetleri belirlemektedir. Bu âyetlerde; insanların mallarının batıl yollarla yenmesinin yasaklandığı, Yüce Allah'ın yasaklarını çiğneyenlerin ağır şekilde cezalandırılacakları, büyük günahlardan kaçınılması gerektiği, insanlara lütfedilen niteliklerin değişkenlik arz ettiği ve herkesin kendisine verilen özellikler çerçevesinde sorumlu tutulacağı, kadınların da tıpkı erkekler gibi helâl yoldan ticaret yaparak para kazanabilecekleri ve bu kazançlarının kendilerine ait olduğu, erkeklerin kadınların haklarını gözetip korumakla mükellef oldukları, serkeşlik ve geçimsizliği olan kadınları bu olumsuzluktan arındırmak ve aile saadetini korumak için birtakım tedbirlerin alınması gerektiği, eşlerin aralarının açılması ve ailenin dağılma riski söz konusu olduğunda hem erkeğin hem de kadının ailesinden birer hakem tayin edilerek sorunların halledilmeye çalışılmasının çok önemli bir çözüm yolu olduğu ve hakem tayin edilenlerin bu konuda iyi niyetli ve samimi davranırlarsa başarılı olacakları vurgulanmaktadır.

⁶³ Halîl b. Ahmed, “slh”, 4/252; İbn Fâris, “slh”, 5/454; Isfehânî, “slh”, 650.

⁶⁴ 'Abdûlbâkî, “slh”, 504-507.

⁶⁵ el-Bakara 2/130; Âl-i 'Imrân 3/39, 46, 114; en-Nisâ' 4/69; el-Mâide 5/84; el-En'âm 6/85; vd.

⁶⁶ el-Bakara 2/182; en-Nisâ' 4/35; el-Mâide 5/39; el-En'âm 6/48, 54; el-A'râf 7/35; vd.

⁶⁷ el-A'râf 7/35, 73; Hûd 11/61, 62, 89; eş-Şu'arâ' 26/142; en-Neml 27/45.

Görüldüğü üzere bu âyetlerin iç bağlamında helâl kazancın önemi vurgulanmakta, insanların farklı özelliklere sahip kılındığı ve sorumlukların da bu farklılıklar çerçevesinde şekillendiği bildirilmekte, kadınların da tıpkı erkekler gibi mirasa ortak oldukları dile getirilmekte, aile içerisinde erkek ve kadının farklı sorumlulukları bulunduğu, bu sorumlukları yerine getirmeme durumunda başvurulacak yöntemler öğretilmekte ve aileyi kurtarmak adına bir dizi çözüm önerilerinde bulunmaktadır.

4. Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetlerin Dış Bağlamı

Kur'ân âyetlerinin dış bağlamını, ilgili âyetlerin sebep-i nüzûlü belirler. Bu bağlamda Nisâ' sûresi 34. âyet hakkında kaynaklarda aşağıdaki bilgiler mevcut iken 35. âyetin özel iniş nedeni hakkında herhangi bir bilgi söz konusu değildir.

- Ensâr'dan bir adam, eşine bir tokat atmış; kadın da Hz. Peygamber'e (s.a.s) gelerek kocasından şikâyetçi olmuştur. Hz. Peygamber'in de kadının kocasına kısas uygulamak istemesi üzerine bu âyet nazil olmuştur. Akabinde kadını çağırıp bu âyeti okuyan Allah Rasûlü: "Sen bir şey diledin, ancak Yüce Allah başka bir şey diledi. Allah'ın dilediği ise daha hayırlıdır." ifadelerini kullanmıştır.⁶⁸

- Ensâr'dan bir adam, hanımıyla birlikte Hz. Peygamber'in (s.a.s) huzuruna gelmişler ve kadın eşinden şu şekilde şikâyetçi olmuştur: "Ey Allah'ın elçisi! Eşim beni yüzümde iz bırakacak şekilde dövüyor." Hz. Peygamber de kocasına dönerek; "Buna hakkın yok!" demiş ve âyet bu hadise üzerine inmiştir.⁶⁹

- Bu âyet, Ensâr'dan Sa'd b. Rabi' ile eşi Habîbe hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki: Habîbe, Sa'd'e karşı serkeşlik edince o da ona bir tokat atmış; bunun üzerine Habîbe'nin babası kızını da yanına alarak Hz. Peygamber'e (s.a.s) götürmüş ve: "Ey Allah'ın Rasûlü! Kızımı ona eş olarak verdim; o ise kızımı tokatladı." demiştir. Hz. Peygamber de "O da kocasına kısas yapsın; böylece hakkını alsın!" ifadelerini kullanmıştır. Habîbe

⁶⁸ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, thk. 'Abdullah b. 'Abdilmuhsin et-Turkî (Kahire: Dâru Hacer, 2001), 6/688-689; Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ömer Fahreddîn er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981), 10/90-91. Kaynaklarda, hanımına tokat atan bu adamın Ensâr'dan olduğu, kadının kendisinin değil de ailesinin Hz. Peygamber'e kısas için müracaat ettiği gibi farklı rivayetler de söz konusudur. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/688-689).

⁶⁹ 'Abdurrahmân b. Kemâl Celâlüddîn es-Suyûtî, *Lübâbü'n-nükûl fî esbâbi'n-nüzûl* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1991), 1/101.

babasıyla birlikte kocasına kisas yapmak üzere Hz. Peygamber'in huzurundan ayrıldıktan sonra bu âyet nazil olmuştur. Bunun üzerine Allah Rasûlü onları geri çağırmış ve şöyle demiştir: "Biz bir şey diledik, Yüce Allah başka bir şey diledi. Allah'ın dilediği daha hayırlıdır." Bu âyetin inişiyle Hz. Peygamber, kisas emrinden vazgeçmiştir.⁷⁰

Bu rivayetler dikkate alındığında şunları söylemek mümkündür: Rivayetlerde zikredilen kişiler farklıdır, ancak hadiseler arasında küçük nüanslar bulunmaktadır. Bu yönüyle ilgili rivayetler, birbirini tamamlayan ve destekleyen bilgilerdir. Rivayetlerin ortak noktası ise Hz. Peygamber'e şikâyet edilenlerin eşlerini dövmüş olmaları, onun da kisas hükmü vermesine rağmen âyetin nüzulü ile birlikte bu hükmünden vazgeçmesidir.

5. Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetlerin Metin ve Meâlleri

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ خَافِطَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَالَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأِذْبا عَنْهُمَا مِنْ أَهْلِيهِ وَحَكْمًا مِنْ أَهْلِيهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٥﴾

"Allah'ın onlardan (insanlardan) bir kısmını diğerlerine (farklı oldukları noktalarda) üstün kılması ve (bir de) mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların koruyucusudurlar. (Onun için) iyi kadınlar (Allah'a) itaatkârdır; Allah'ın (kendilerini) korumasına karşılık gizliyi (namuslarını) koruyanlardır. Geçimsizliğinden endişe ettiğiniz kadınlara gelince, onlara öğüt verin; onları yataklarda yalnız bırakın ve onları darbedin! Eğer size gönülden bağlanırlarsa artık onların aleyhine başka bir yol aramayın! Şüphesiz ki Allah yücedir, büyüktür. (Buna rağmen onların (eşlerin) aralarının açılmasından korkarsanız, (hem erkeğin) ailesinden bir hakem, (hem de kadının) ailesinden bir hakem gönderin! Bunlar (eşlerin arasını) düzeltmeyi isterlerse Allah aralarını bulur. Muhakkak ki Allah (her şeyi) bilendir; (her şeyden) haberdardır."⁷¹

Bu âyetlerdeki *qawwâmun* (قَوَّامُونَ), *nüşûz* (نُشُوز), *vedribûhunne* (وَاضْرِبُوهُنَّ), *şikâk* (شِقَاق) ve *ıslâh* (إِصْلَاح) kelimeleri ilk dönemlerden 20. yüzyılın son çeyreğine kadar genellikle şu manalarda anlaşılmıştır:

⁷⁰ Ebu'l-Hasen 'Ali b. Ahmed el-Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl* (Beyrut: y.y., 1991), 105-106. Kaynaklarda, Sa'd'ın eşinin Muhammed b. Mesleme'nin kızı 'Umeyrâ olduğu da zikredilmektedir. Hatta bu âyetin 'Ubeyy b. Selûl kızı Cemile ile kocası Sâbit b. Kay b. Şemmâs hakkında nazil olduğu da belirtilmektedir (Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 6/278-279).

⁷¹ Bu makalede geçen âyet mealleri için bk. *Geniş Açıklamalı Kur'an Meal-Tefsir*, çev. Mehmet Okuyan (İstanbul: Haliç Üniversitesi Yayınları, 2022), 201.

<i>Qavvâmun</i> (قَوَّامُونَ)	Yöneticiler, idareciler, hakimler ⁷²
<i>Nüşûz</i> (نُشُوز)	Kocaya isyan etmek, kocadan ayrılmak istemek, kocasının yatak çağrısına karşı diklenmek, kadının kocasına hükmetmeye ve üstünlük sağlamaya çalışması, kocasına buğz etmesi, kocasından yüz çevirmesi, yatak hakkı konusunda kocasına itaat etmemesi, kadının gözünün başkasında olması, eşlerden herhangi birinin diğerinden tiksinişi...vs. ⁷³
<i>Ve'dribûhunne</i> (وَاصْرِبُوهُنَّ)	Şiddetli olmayan ve çirkinleştirmeyecek şekilde dövme, dövme, kocanın karısını eve bağlayıp hapsetmesi ve onu döverecek kendisine gerekli olan itaati sağlamaya çalışması, kadını öldürmeden ve işi şiddete vurdurmadan döverecek terbiye etmek...vs. ⁷⁴
<i>Şikâk</i> (شِقَاق)	Karı-kocanın aralarının açılması, kadının Allah'ın belirlediği sınırlar çerçevesinde kocasının hakkını yerine getirmemesi nedeniyle eşlerin aralarının açılması, evliliğin boşanma yoluna girmesi...vs. ⁷⁵
<i>İslâh</i> (إِصْلَاح)	Anlaşmak, arayı düzeltmeye çalışmak ⁷⁶

Cumhuriyet döneminde ise bu kelime ve kavramlara yüklenen anlamlarda bazı değişiklikler gözlemlenmektedir. Özellikle 1988 yılında

⁷² Ebu'l-Hasen b. Beşîr Mukâtîl b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtîl b. Süleymân* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), 1/370; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/687-690; Isfehânî, "kvm", 538; vd.

⁷³ Mukâtîl b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtîl b. Süleymân*, 1/370; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/706-709; Ebu'l-Hasen 'Alî b. İbrâhîm el-Kummî, *Tefsîru'l-Kummî*, nşr. Seyyid Tayyib el-Müsevî el-Cezâirî (Kum: Müessesetü Dâri'l-Kitâb, 1303), 1/137; Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'ân*, 2/47; Isfehânî, "nşz", 637; vd.

⁷⁴ Mukâtîl b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtîl b. Süleymân*, 1/371; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/709-713; Kummî, *Tefsîru'l-Kummî*, 1/137; Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'ân*, 2/47; Ebû Bekr 'Abdulkâhîr b. 'Abdirrahmân el-Cürcânî, *Dercu'd-dürrer fî tefsîri'l-Kur'âni'l-'azîm*, nşr. Talat Sâlih el-Ferhân-Muhammed Edîb Şekûr (Amman: Dâru'l-Fikr, 2009), 1/485; vd.; Hane-fi Şola, "En-Nisa 4/34. Ayeti Bağlamında "Nuşûz" ve "Darb" Kelimelerinin Anlam Kronolojisi", *Mecmua-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6/12 (2021), 155.

⁷⁵ Mukâtîl b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtîl b. Süleymân*, 1/371; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/715-716; Halîl b. Ahmed, "şkk", 2/346; Isfehânî, "şkk", 348; vd.

⁷⁶ Mukâtîl b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtîl b. Süleymân*, 1/371; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/720, 729-731; Halîl b. Ahmed, "slh", 4/252; İbn Fâris, "slh", 5/454; Isfehânî, "slh", 650; vd.

Osman Nebioğlu tarafından kaleme alınan *Türkçe Kur'an-ı Kerim* adlı eserle bu değişiklikler daha da belirgin hale gelmiştir. Biz de çalışmanın bu kısmında ilgili kelime ve kavramların Kur'ân tercümelerine yansımalarına göz atmak istiyoruz. Kuşkusuz söz konusu dönemde ülkemizde pek çok Kur'an meâli kaleme alınmıştır. Bunların tamamını burada aktarma imkânı yoktur. Dolayısıyla bu âyetlerde geçen *ḳavvâmun* (قَوَّامُونَ), *nüṣûz* (نُضُوز), *vedribûhunne* (وَاضْرِبُوهُنَّ), *şikâk* (شِقَاق) ve *ıslâh* (إِصْلَاح) kelimelerinin söz konusu dönemdeki tercümelerine dair Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hasan Basri Çantay, Süleyman Ateş, Osman Nebioğlu, Muhammed Esed, Bayraktar Bayraklı, Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, Hüseyin Peker, Mustafa Öztürk ve Mehmet Okuyan tarafından kaleme alınan meâllerle iktifa edeceğiz.

	<i>ḳavvâmun</i> (قَوَّامُونَ)	<i>Nüṣûz</i> (نُضُوز)	<i>Vedribûhunne</i> (وَاضْرِبُوهُنَّ)	<i>Şikâk</i> (شِقَاق)	<i>İslâh</i> (إِصْلَاح)
M. H. Yazır	idareci ve hakim	fenalık ve geçimsizlik	dövmek	karı-kocanın arasının açılması	barıştırmak ⁷⁷
H. B. Çantay	hakim	şer, serkeşlik	dövmek	karı ile kocanın arasının açılması	barıştırmak ⁷⁸
S. Ateş	yönetici	hırçınlık etmek	dövmek	(karı-kocanın) arasının açılması	uzlaştırmak ⁷⁹
O. Nebioğlu	idareci	serkeşlik	cezalandırmak	karı-kocanın arasının açılması	düzeltilmek ⁸⁰
M. Esed	koruyup gözetici	kötü niyet	dövmek	anlaşmazlık doğması	düzeltilmek ⁸¹
B.	koruyup	serkeşlik	geçici olarak	karı-kocanın	barışmak ⁸²

⁷⁷ *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Meali*, çev. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, sad. Süleyman Feyzullahoğlu (İstanbul: Nuh Yayıncılık, 2012), 83.

⁷⁸ *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, çev. Hasan Basri Çantay (Konya: Gençlik Kitabevi, 2014), 1/97.

⁷⁹ *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, çev. Süleyman Ateş (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.), 83.

⁸⁰ *Türkçe Kur'an-ı Kerim*, çev. Osman Nebioğlu (İstanbul: Çağ Basım Ambalaj Sanayi, 1988), 45.

⁸¹ *Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir*, çev. Muhammed Esed, Türkçeye çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1/143.

⁸² *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Meâli*, çev. Bayraktar Bayraklı (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2007), 84.

Bayraklı	gözetici		evden uzaklaştırmak	arasının açılması	
H. Altuntaş-Şahin	koruyup kollayıcı	(evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırmak	(hafifçe) dövmek	karı kocanın arasının açılması	düzeltilmek ⁸³
H. Peker	sorumlu	geçimsizlik	bir süre bırakıp terk etmek	karı kocanın ayrılması	düzeltilmek ⁸⁴
M. Öztürk	amir/reis	dik başlılık ve hırçnılık	tokat atmak	karı ile koca arasındaki anlaşmazlığın boşanma noktasına varması	çözüme kavuşturmak ⁸⁵
M. Okuyan	koruyucudurlar	geçimsizlik	(kısa süreli yanınızdan) uzaklaştırın!	(eşlerin) aralarının açılması	düzeltilmek ⁸⁶

Bu âyetlerde sözü edilen ve yukarıda etimolojik tahlilleri yapılan kelime ve kavramların Türkçe çevirileri dikkate alındığında şunları söylemek mümkündür:

• Nisâ' sûresi 34. âyette geçen *kaṣvâmun* (قَوَّامُونَ) kelimesini Yazır "idareci ve hâkim", Çantay "hâkim", Ateş "yönetici", Nebioğlu "idareci", Esed ve Bayraklı "koruyup gözetici", Altuntaş ve Şahin "koruyup kollayıcı", Peker "sorumlu", Öztürk "amir, reis", Okuyan ise "koruyucu" şeklinde Türkçeye çevirmiştir.

• Söz konusu âyette geçen *nüşûz* (نُشُوز) kelimesine Yazır "fenalık, geçimsizlik", Çantay "şer, serkeşlik", Ateş "hırçnılık", Nebioğlu ve Bayraklı "serkeşlik", Esed "kötü niyet", Altuntaş ve Şahin "(evlilik yükümlü-

⁸³ *Kur'an-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), 83.

⁸⁴ *Kur'an Meâli*, çev. Hüseyin Peker (Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2015), 80-81.

⁸⁵ *Kur'an-ı Kerim Meali –Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri-*, çev. Mustafa Öztürk (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 146.

⁸⁶ *Kur'an Meal-Tefsir*, çev. M. Okuyan, 201.

lüklerini reddederek) başkaldırmak", Peker ve Okuyan "geçimsizlik", Öztürk ise "dik başlılık ve hırçınlık" anlamını vermiştir.

• Âyette geçen *vedribûhunne* (وَاضْرِبُوهُنَّ) fiilini Yazır, Çantay, Ateş ve Esed "dövün", Nebioğlu "cezalandırın", Altuntaş ve Şahin "(hafifçe) dövün", Öztürk "tokat atabilirsiniz", Bayraklı "geçici olarak evden uzaklaştırınız", Peker "bir süre bırakıp terk edin", Okuyan ise "(yanınızdan kısa süreli) uzaklaştırın" şeklinde Türkçeye çevirmiştir. Bu fiili "dövün, tokatlayın" şeklinde tercüme eden mütercimler, sözü edilen fiilin "vurmak, dövmek", diğerleri ise "yolculuğa çıkmak, seyahat etmek" anlamını tercih etmişlerdir.

• Nisâ' sûresi 35. âyette geçen *şikâk* (شِقَاق) kelimesini Yazır, Çantay, Ateş, Nebioğlu, Bayraklı, Altuntaş ve Şahin "karı-koca arasının açılmasından", Esed "anlaşmazlık doğmasından", Peker "karı-kocanın ayrılmasından", Öztürk "karı ile koca arasındaki anlaşmazlığın boşanma noktasına varacağından", Okuyan ise "(eşlerin) aralarının açılmasından" şeklinde Türkçeye çevirmiştir. Bu çeviriler göz önünde bulundurulduğunda, mütercimlerin ekseriyetle karı-koca arasındaki aile saadetini tehdit eden her türlü problemi esas aldıkları, Peker ve Öztürk'ün ise tartışma boyutunu aşmış ve boşanmaya doğru giden anlaşmazlıklardan söz ettikleri görülmektedir.

• Âyette geçen *ıslâh* (إِصْلَاح) kelimesini Yazır ve Çantay "barıştırmak", Ateş "uzlaştırmak", Bayraklı "barışmak", Nebioğlu, Esed, Peker, Okuyan, Altuntaş ve Şahin "arayı düzeltmek", Öztürk ise "çözüme kavuşturmak" şeklinde Türkçeye aktarmışlardır. Mütercimler bu kelimeyi genellikle hakemler tarafından ortaya konulması gereken samimi çaba ile eşlerin barıştırılması veya uzlaştırılması şeklinde anlamışlardır. Bayraklı da eşlerin barışmak istemesini ön plana çıkarmıştır. Bayraklı'nın tercümesinde hakemler ne denli samimi olurlarsa olsunlar, eşler istemedikçe barış ve uzlaşının sağlanamayacağına vurgu vardır. Öztürk'ün tercümesinde ise eşleri barıştırmanın ötesinde aralarındaki sorunların tamamen çözüme kavuşturulması ve ailenin olması gereken düzende devamlılığını esas alan ile bir aşama söz konusudur.

Görüldüğü üzere mütercimler, âyetlerde geçen kelime ve kavramlara farklı anlamlar vermişlerdir. Bu da günümüzde ilgili âyetlerin farklı şekillerde tartışılmasına, yorumlanmasına ve uygulanmasına sebebiyet vermektedir. Hatta bu yorumlara dayalı uygulamaların, başta aile olmak

üzere sosyal yapıda ciddi sorunlara neden olduğu da gözlemlenmektedir.

6. Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetler Hakkındaki Yorum ve Tartışmalar

Nisâ' sûresi 34 ve 35. âyetlerde evliliğin korunmasına dair bir dizi kural, kaide ve önleme dikkat çekilmektedir. Bu da evliliğin tarafları olan karı-kocanın statü, görev ve sorumluluklarının bir kısmı hatırlatılarak yapılmaktadır. Bu bağlamda 34. âyette, insanların bir kısmının farklı kabiliyet ve yetenekleri itibarıyla diğerlerine üstün kılındığı, mallarından harcama yapmaları hasebiyle erkeklerin kadınların yöneticisi ve koruyucusu oldukları, buna mukabil sâliha kadınların itaatkâr davrandığı ve Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (namuslarını) korudukları bildirilmektedir. Yine bu âyette, geçimsizliğinden endişe edilen kadınlara karşı *öğüt vermek, yataklarında yalnız bırakmak ve kendilerini darp etmek* şeklinde üç aşamalı tedbir önerilmekte, bunun neticesinde şayet bu kadınlar gönülden birlikte olmak isterlerse artık onların aleyhine başka bir yol aranmaması gerektiği hükme bağlanmaktadır.

35. âyette ise evliliği tehdit eden tutum ve davranışlar söz konusu olduğunda, evliliğin kurtarılması adına hem erkeğin hem de kadının ailesinden birer hakem tayin edilmesi emredilmekte, eğer bu hakemler de samimiyetle eşlerin arasını düzeltmek isterlerse Yüce Allah'ın onları muvaffak kılacağı bildirilmektedir.

Bu çerçevede ilgili âyetlerin muhtevaları hakkında şu yorumları yapmak mümkündür:

34. âyette geçen *الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ* ifadesi ile erkeklerin kadınlar üzerinde *قَوَّامُونَ kavvâmûn* oluşundan yani onların koruyup gözetleyicisi olduklarından söz edilmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi *قَوَّامُونَ kavvâmûn* kelimesi, "tüm samimiyetiyle koruyup gözetenenler,⁸⁷ bir konu üzerinde titizlikle duranlar,⁸⁸ iyileştirenler,⁸⁹ yöneten ve işleri çekip çevirenler⁹⁰" gibi manalara gelmektedir. Âyette geçen ve kadınların koruyup gözetleyicisi olan *الرِّجَالُ er-ricâl*, Ebû Hayyân'ın da isabetle belirttiği gibi sadece cinsiyet bakımından erkekler değil, bunun yanı sıra olgun,

⁸⁷ İbn Manzûr, "kvm", *Lisânü'l-'Arab*, 5/3781-3787.

⁸⁸ İbn 'Atıyye, *el-Muharraru'l-vecîz*, 2/47.

⁸⁹ Zebîdî, "kvm", *Tâcu'l-'arûs*, 33/305-306.

⁹⁰ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 6/278-280.

basiretli, güçlü kuvvetli ve feraset sahibi olan insanlardır.⁹¹ Bu vasıfları sağlayan insanlar, hem fiziksel hem de rûhî nitelikleriyle adam gibi adamdırlar⁹² ve aile içerisindeki görev ve sorumluklarının bilincindedirler. Bu çerçevede söz konusu kelime, bu âyetteki kullanımı doğrultusunda “kadınların işlerini hakkıyla yerine getirip onları korumakta itina gösterenler” şeklinde anlaşılabilir. Ayrıca bu cümlede zikredilen الرَّجَالُ ve النِّسَاءُ kelimeleri, genel olarak erkekler ve kadınlar değil, karı-koca yani aile olan insanlardır. Zira âyetin iç ve dış bağlamı bunu göstermektedir.

Kavvâmûn قَوَّامُونَ kelimesi, Nisâ' 4/135 ve Mâide 5/8. âyetlerde, öncesinde كُونُوا *kûnû* emri ve sonrasında بِالْقِسْطِ *bi'l-kıst* ifadesi ile birlikte kullanılmakta ve “adaleti uygulayanlar, adaleti ayakta tutanlar olun” anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Nisâ' sûresi 34. âyette geçen قَوَّامُونَ *kavvâmûn* kelimesini erkeklerin, kadınların mali ihtiyaçlarını karşılamaları ve fizikî kuvvete sahip olmaları nedeniyle ailenin hukukî ve sosyal haklarını koruma görevini üstlenmeleri yani erkeklerin kadınların her türlü haklarını koruyup gözetlemekle yükümlü tutulmaları şeklinde anlamak mümkündür.⁹³ Burada erkeklerin *kavvâm* oluşu, cinsiyetten kaynaklanan bir ayrıcalık olmayıp tamamen aile içerisindeki statü ve sorumluluktan kaynaklanan bir nitelendirme. Dahası bu nitelendirme, eşler arasında tartışma ve yarışma konusu yapılacak bir üstünlük değil, Yüce Allah tarafından takdir edilmiş bir görevlendirmedir ve gerçekten sorumluluğu ağır bir mükellefiyettir.

Âyetteki فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ *feddale* fiilini yaygın olarak bilinen “faziletli kılmak, üstün tutmak” anlamından ziyade “farklı kılmak, farklı alanlarda üstün yetenekler vermek” manasında anlamının daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Zira insanlar farklı oldukları bazı hususlarda diğerlerinden yani söz konusu farka sahip olmayanlardan üstün olabilirler.

⁹¹ Muhammed b. Yûsuf Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-muhîr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmîyye, 2010), 3/248.

⁹² Hüseyin Çelik, “Kadınların Dövülmesi Meselesi (Nisâ Suresi 34. Ayet Bağlamında Bir Tahlil)”, *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (2022), 5.

⁹³ Semerkandî, *Bahru'l-'ulûm*, 1/299; Mehmet Okuyan, “Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/23 (Haziran 2007), 112; *Kur'an Meal-Tefsir*, çev. M. Okuyan, 201.

Âyette geçen عَلَى بَعْضِهِمْ ifadesi genellikle "erkeklerin kadınlardan üstün tutulması" şeklinde yorumlanmaktadır.⁹⁴ Ancak metinde mutlak anlamda erkeklerin kadınlardan üstün tutulduğu manasını vermemizi gerektirecek bir zamir söz konusu değildir. Şayet mutlak bir üstünlükten söz edilecek olsaydı, âyetteki ifade عَلَى بَعْضِهِنَّ 'alâ ba'dihinne şeklinde olmalıydı. Oysa ifade عَلَى بَعْضٍ 'alâ ba'dın şeklindedir ve bu kullanım dolaylı da olsa mutlak kanaate varmamak gerektiğine işaret etmektedir. Öte yandan bazı hususlarda erkekler kadınlardan, bazı hususlarda da kadınlar erkeklerden farklıdır. Farklı olunan konularda bir üstünlük de olabilir; ancak bunu mutlak manada bir cinsin diğerine üstünlüğü şeklinde anlamak doğru olmasa gerektir.

Öte yandan âyette geçen üstünlük meselesini kadınların, miras konusunda erkeklerin kendilerinden üstün tutulması hakkında kendi aralarında tartışmaları üzerine nâzil olan⁹⁵ "Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri arzu etmeyin! Erkeklerinde kazandıklarından bir payı vardır; kadınların da kazandıklarından bir payı vardır. Allah'ın lütfundan isteyin! Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir."⁹⁶ âyeti çerçevesinde değerlendirmenin konunun selameti açısından daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Zira bu âyette Yüce Allah'ın takdir ettiği bir üstünlük/farklılık üzerinden tartışmanın yersiz olduğu açıkça belirtilmektedir. Diğer taraftan Nisâ' sûresi 29-35. âyetler iç bağlam ekseninde okunduğunda, her ne kadar birbirlerinden istifade konusunda kadın-erkek eşit olsalar da erkeklerin kadınlara kavvâm (koruyucu, gözetici ve haklarını uygulayıcı) olmaları hasebiyle miras konusunda onlardan üstün kılındığı, bundan dolayı da erkeklere kadınların mehirlerini vermelerinin ve onların geçimlerini temin etmelerinin emredildiği, böylece iki taraftan birinde olan üstünlük, diğer tarafın üstünlüğü ile denk hale getirildiği anlaşılmaktadır.⁹⁷ Buradan hareketle diyebiliriz ki: Eşler arasında bir üstünlük yarışına girmek, bu konuda tartışmak veya bir tarafın diğerine üstünlük sağlamaya çalışması doğru bir şey değildir. Bunlar aile saadetini tehdit eden gereksiz tartışmalardır.

⁹⁴ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/687; Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki ğavâmidi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fi vucûhi't-te'vîl* (Riyad: Mektebetu'l-'Ubeykân, 1994), 2/67; Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 10/91.

⁹⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/663-667.

⁹⁶ en-Nisâ' 4/32.

⁹⁷ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 10/90-91.

Zaten erkeğin üzerindeki eşine mehir vermek ve ailenin geçimini temin etmek gibi son derece fedakarlık gerektiren sorumluluklar dikkate alındığında, sanki arada herhangi bir üstünlük de kalmamaktadır. Esasen özellikle miras konusunda hiçbir harcama yapma zorunluluğu bulunmayan kadına bir hisse, tüm harcamalardan sorumlu olan erkeğe iki hisse vermek, kadına değil erkeğe haksızlık gibi durmaktadır. Zira erkeğin payı kendine değil, ailesinin geçiminedir. Kadın ise payından isterse harcama, istemezse harcamama lüksüne sahiptir. Yani kadın tamamen kârdadır.

Âyetteki *وَمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ* ifadesi ile Yüce Allah (cc), erkeklerin kadınlara koruyucu olmalarının bir diğer gerekçesini “erkeklerin mallarından harcama yapmaları” şeklinde açıklamaktadır. Burada sözü edilen infakın kadınlara verilen mehir ve nafaka olduğu dile getirilmektedir.⁹⁸ Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz: Erkeklerin kadınların koruyucusu olmaları, erkeklerin bazı farklılıklara sahip kılınması ve mal ve harcama konusundaki yükümlülükleri sebebiyledir. Yoksa yaratılıştan herhangi bir üstünlük söz konusu değildir. Zaten Kur'ân'da üstünlüğün muttaki olmakla⁹⁹ yani Yüce Allah'ın âyetlerine duyarlılık göstermekle ve O'na karşı sorumlulukları yerine getirmekle ölçüldüğü belirtilmektedir.

Diğer taraftan infak, hem dinî bir ibadettir hem de ahlâkî bir davranıştır. Bu çerçevede infakta bulunan kişi, bir taraftan dinin bir emrini yerine getirirken diğer taraftan muhtaç durumdaki insanların ihtiyaçlarını karşılamış olmanın iç huzurunu yaşamaktadır. Bu nedenle aile fertlerinin ihtiyaçlarını temin etmek için yapılan harcamaların yanı sıra zekât, sadaka, fitre, karz-ı hasen gibi dinî emirleri yerine getirmek için yapılan ödemeler ya da her türlü hayır ve hasenat infak olarak kabul edilebilir.

Âyette geçen *فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ* cümlesinde sâliha kadınların Yüce Allah'a boyun eğdikleri, ayrıca Allah'ın korumasını emrettiği mahremiyeti koruyan sadık ve itaatkâr kadınlar oldukları vurgulanmaktadır. Taberî, sâliha kadınları Allah'ın haklarına riayet eden ve kocasına da itaatkâr davranan, muhafazakâr kadınları ise kocasının na-

⁹⁸ Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 1/370; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/690; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/67; Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 10/91; Gökhan Atmaca, “Müfessirlere Göre Kavvâm Kelimesi -Nisâ Sûresi 34. Ayet Bağlamında-”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2013), 221.

⁹⁹ el-Hucurât 49/13.

mus ve malını koruyan kimseler şeklinde tanımlarken¹⁰⁰ Mâtürîdî sâliha kadınların Yüce Allah'ın emirlerine ve eşinin meşru taleplerine rıza gösteren ve itaat eden insanlar olduğunu söylemektedir.¹⁰¹ Hz. Peygamber de beş vakit namazını kılan, Ramazan orucunu tutan, iffetini koruyan ve kocasına itaat eden kadının cennete istediği kapıdan girebileceğini müjdelemektedir.¹⁰² Bu hadiste zikredilen kocaya itaat, kölenin efendisine itaati gibi mutlak bir itaat olmayıp kadının kocasına karşı görev ve sorumluluklarından oluşan ve çerçevesi Allah ve Rasûlü tarafından belirlenen mükellefiyetlerdir.¹⁰³ Böylece kadının sâliha oluşu itaatiyle, itaatkâr oluşu da Yüce Allah'ın buyruklarına karşı teslimiyetiyle ölçülmektedir ki işte bu kadın, Allah'ın emirlerine riayet eden, imanına yaraşır davranışlar sergileyen, erdemli, özü ile sözü uyumlu, saygılı ve dürüst bir kadındır.

Âyetteki *لِلْعَيْبِ بِمَا حَفِظْتَ* ifadesi de Yüce Allah'ın kadınları koruma ve kollama görevini erkeklere vermesine karşılık kadınların da eşleri evlerinde veya yanlarında yokken hem kendilerinin hem de eşlerinin canları, malları, iffetleri, namusları, aile sırları, şeref ve haysiyetleri, izzet ve itibarları gibi korunması gereken ne varsa hepsini korumaları ve bu değerlere halel getirmemeleri görevini kadınlara verdiğini göstermektedir.

Âyetin ikinci kısmında ayrılık sürecine giren hanımlara karşı ne şekilde tedbirler alınması ve aileyi kurtarma adına nasıl bir yol izlenmesi icap ettiği ve süreçte başarı elde edildiği takdirde neler yapılmaması gerektiğine dair ilahi prensipler hatırlatılmaktadır. Bu bağlamda *وَالَّتِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاجْزُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ* cümlesinde de dile getirildiği üzere nüşûzundan yani başkaldırısından ve geçimsizliğinden endişe edilen kadınlara karşı *öğüt vermek, onları yataklarda yalnız bırakmak ve kendilerini darp etmek* şeklinde üç aşamalı bir yöntem uygulanması emredilmektedir.

¹⁰⁰ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 6/691-696.

¹⁰¹ Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî es-Semerkandî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, thk. Mehmet Boynukalın (İstanbul: Mizan Yayınları, 2005), 3/202.

¹⁰² Ebû 'Abdillâh Muhammed eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), 1/191.

¹⁰³ Abdülkerim Seber, "Kadına Şiddet Bağlamında Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetlerinde Geçen Kavramların Siyak-Sibak Açısından Değerlendirilmesi", *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu*, ed. Şemsettin Kırış (Hakkari: Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2014), 119.

Bu üç aşamalı yöntem, bu kadınlara keyfe göre değil, Yüce Allah'ın belirlediği esaslar çerçevesinden muamele etmek gerektiğini göstermektedir. *Nüşûz* نُشُوز kelimesi Nisâ' 4/128'de de benzer bir bağlamda kullanılmakta ve orada erkeklerin *nüşûz*undan yani erkeklerin ayrılığı düşünmesinden söz edilmektedir. Yine bu kelime Mücâdele 58/11'de geçmekte ve kalabalık bir ortamda iken orada oturması daha uygun olan kişilere yer vermek maksadıyla oturanların "kalkması" anlamında kullanılmaktadır. *Nüşûz* kelimesinin Kur'an'daki bu üç kullanımı birlikte düşünüldüğünde, Nisâ' 4/34'deki *nüşûz*un "gözün başka arayışlar nedeniyle kalkması, yükselmesi, başkalarına kayması" gibi aileyi dağıtmaya yönelik bir başkaldırı ve geçimsizlik olduğu anlaşılmaktadır. Yine burada günübirlik her ailenin içerisinde yaşanan basit davranışların kastedilmediği görülmektedir.¹⁰⁴ Nitekim Râzî, âyette geçen *nüşûz* نُشُوز kelimesine "serkeşlik" anlamı vermekte ve bundan maksadın da "geçimsizlik, kocaya isyan ve ona başkaldırı" olduğunu beyan etmektedir. O, *nüşûz*un söz ya da fiil ile olabileceğini, daha önce kendisini çağırdığında "efendim, buyur" diyen bir kadının, kendisine seslenildiğinde sözünü dinleyen bir tavırdaki iken, sonradan değişmesini söz ile *nüşûz*; daha önce yanına girdiğinde ayağa kalkıp, kendisine koşarken ve kendisini istediğinde güler yüzle yatağına gelirken, sonra birdenbire değişmesini de fiil ile *nüşûz* olarak açıklamaktadır.¹⁰⁵ Bu noktada Âlûsî'nin de isabetle kaydettiği gibi¹⁰⁶ mezkûr âyetin vermek istediği asıl mesaj şudur: Bir evliliğin sona ermesi gibi büyük bir tehlike söz konusu olduğunda durumu akışına terk etmemek ve üç aşamalı yöntemi uygulayarak evliliği kurtaracak tedbirler almak gerekmektedir.

Âyette zikredilen üç aşamalı yöntem hakkında şu açıklamaları yapmak mümkündür:

Yüce Allah ayrılık sürecine girmiş veya ayrılığın eşiğine gelmiş eşlerin bu durumda kendi başlarına terk edilmemesi gerektiğini bildirmekte ve kendilerine bir taraftan öğüt verilmesini, bir taraftan yataklarında yalnız bırakılmasını, bir taraftan da darp edilmesini emretmektedir. Kuşkusuz her kadının *nüşûz*u yani serkeşlik ve geçimsizliği aynı ölçüde

¹⁰⁴ *Kur'an Meal-Tefsir*, çev. M. Okuyan, 201.

¹⁰⁵ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 10/92-93.

¹⁰⁶ Ebu'l-Fadl Mahmûd Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî fi tefsiri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'î'l-mesânî* (Beyrut: Dâru l-hyâi't-Türâsî'l-'Arabî, ts.), 5/25.

olmayabilir. Buna göre sözü edilen üç aşamalı yöntem sırasıyla uygulanabileceği gibi duruma göre öğüt verme, duruma göre yataklarda yalnız bırakma ve duruma göre de darp etme prensipleri uygulanabilir. Yine durumun ciddiyeti göz önünde bulundurulduğunda bu üç yöntemin hepsi bir arada da uygulanabilir.

Âyette geçen *فَعِظُوهُنَّ* "onlara öğüt verin!" ifadesi gayet açıktır ve öğüt içerikli sözlü müdahale veya yardımları içermektedir. Bu kapsamda eşler arasındaki sorunlar, ister nüşûz isterse başka sebeplerden kaynaklansın, erkeğin eşine sabırlı ve sakin bir şekilde öğüt vermesi, ona karşı yapıcı bir dille hitap etmesi ve onunla dertleşmesi sözü edilen sorunların çözümünde en etkin ve sonuç alıcı yöntem olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁷ Burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Sözlü müdahaleler emir, baskı ve tehdit içeren bir üslupla değil, gönül alıcı, kalbe dokunan ve ailenin mutlu ve huzurlu bir biçimde devam ettirilebileceğini temin eden öğüt ve nasihat şeklinde gerçekleştirilmelidir. Zira burada amaç, hanımlardan ayrılmak değil, evliliği kurtarmaktır.¹⁰⁸ Dolayısıyla öğüt verecek kişilerin de evliliği kurtarma amacı gütmeleri ve hanımları sahiplenici bir tavır ortaya koymaları gerekmektedir. Âyetin başından beri, ailenin sorumluluğu erkeklerin üzerinden tanımlanmaktadır. Ekonomik geçimde erkeklerin aileyi idare etmesi gerektiği gibi evliliği kurtarma görevi de erkeklere verilmiştir. Ve burada ifade edilen aşamalar evliliği kurtarma niyetiyle ve bu sorumlulukla devreye konulmalıdır. Âyet bu görevi de erkeğe yükleyerek kendi içindeki bağlamını ve tutarlılığını ortaya koymaktadır. Şayet âyetin başından itibaren sorumluluk kadınlara verilmiş olsaydı bu aşamaları da kadınların uygulaması gerekirdi. Aslında bu görevlendirmede kadınlar, evliliği için elinden geleni yapan bir erkek modeliyle karşı karşıyadırlar ve tek yapmaları gereken şey, bu çabaya olumlu karşılık verip yuvalarını devam ettirmeleridir.

Âyette zikredilen *وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ* "onları yataklarda yalnız bırakın!" ifadesi, kocalarının hanımlarından ayrı yerlerde yatmaları demektir.

¹⁰⁷ en-Nahl 16/125; Tâhâ 20/44. Bu konudaki açıklama ve değerlendirmeler için bk. Fahri Demir, "İslam ve Kadın", *Diyanet İlmi Dergi* 30/3 (1994), 11; İrfan Çakıcı, "Kur'an'ın Kur'an'la Tefsiri Bağlamında Nisâ Sûresi 34. Âyetin Tahlil ve Değerlendirmesi", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2020), 45. Ayrıca bk. Şuayip Karataş, "Kur'an'da "Selâm Olsun!" İfadesiyle Esenliğe Mazhar Olacağı Belirtilen Davranışlar", *Dergiabant* 9/1 (2021), 157-161.

¹⁰⁸ Bk. Sevinç, "Nisâ 4/34. Ayetine Göre Sorumluluklar", 218.

Böyle bir uygulama kadınlara karşı ağır bir yaptırımdır. Yataklarda yalnız bırakmaktan kastın cinsel birliktelikte bulunmamak olduğu da ifade edilmektedir.¹⁰⁹ Her ne olursa olsun durum böyle davranmayı gerektiriyorsa bunun da uygulanabileceği, denenebileceği bilinmelidir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Bir taraftan kadın yatağında yalnızlığa terk edilirken diğer taraftan birinci tedbir olan öğüt ve nahiye devam edilmelidir.

Bu âyette kadından kaynaklanan bir başkaldırı ve geçimsizlikten söz edildiği açıktır. Bu bağlamda ayrılma/bitme noktasına gelmiş bir evliliği kurtarmak için öğüt verme ve yataklarda yalnız bırakma ile birlikte uygulanabilecek tedbirlerden birisi de *vaḍribûhunne* beyanı gereği “(kadınlara) darb”tır. Buradaki *vaḍribûhunne* ifadesi, geleneksel yorumların neredeyse tamamında “dövmek, dayak atmak” şeklinde anlaşılmış ve ölümcül olmamak şartıyla birtakım hafifletici unsurlarla buluşturularak uygulanmasının gerekliliği istikametinde açıklamalar yapılmıştır.¹¹⁰ Hatta bu dövme/dayak hakkında “kocasının kadının bedeninin ayrı ayrı yerlerine vurarak onu dövmesi, peş peşe aynı yere vurmaması, güzellik mahalli olan yüze vurmaktan kaçınması, ölümüne sebebiyet verecek şekilde olmaması, misvak gibi ince bir çubukla vurma-sı, kırk vuruştan az olması” gibi ayrıntılar dahi dile getirilmiştir.¹¹¹ Bazı âlimler de bu dövmenin, köle hakkında tam bir ceza olacağı için yirmi vuruştan az olması gerektiğini, bazıları da kadının bükülmüş bir bez veya el ile dövülebileceğini, kamçı ve sopa ile dövülmemesi icap ettiğini söylemişlerdir.”¹¹² Görüldüğü üzere son derece tartışmalı olan bu konu günümüze kadar bu minval üzere devam edegelmiştir.

Âyette geçen *vaḍribûhunne* “onlara (kadınlara) darb edin” emrinin doğru biçimde anlaşılması ve meselenin aile birlikteliği ve huzurunu sağlayacak şekilde çözüme kavuşturulması adına Kur’ân’da çokanlamlı bir fiil olan *ḍrb* (ضرب) kök harflerinden türetilen kelimelerin kullanımlarına göz atmak faydalı olacaktır. Daha önce de ifade edildiği

¹⁰⁹ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/706-709; Râzî, *Mefâtîhu’l-ğayb*, 10/92-93.

¹¹⁰ Bk. Şola, “En-Nisa 4/34. Ayeti Bağlamında “Nuşûz” ve “Darb” Kelimelerinin Anlam Kronolojisi”, 152-170.

¹¹¹ Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 6/706-709; Râzî, *Mefâtîhu’l-ğayb*, 10/93-94; Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân*, 6/285-287; Ebû Bekr Ahmet b. ‘Ali er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmu’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1993), 2/189.

¹¹² Râzî, *Mefâtîhu’l-ğayb*, 10/92-93; Cessâs, *Ahkâmu’l-Kur’ân*, 2/189.

üzere bu kökten türetilen kelimeler Kur'ân'da 58 defa¹¹³ geçmekte ve “vurmak, çarpmak”,¹¹⁴ “yolculuğa çıkmak”,¹¹⁵ “örnek vermek”,¹¹⁶ “yüz çevirmek, vazgeçmek”,¹¹⁷ “salmak, sarkıtmak”,¹¹⁸ “isnat etmek”,¹¹⁹ “perde koymak, mühürlemek, duymalarını engellemek”¹²⁰ ve “(duvar) örmek, perdelemek, set çekmek”¹²¹ manalarında kullanılmaktadır.

Kur'ân'da *ḍrb* (ضرب) kökünden türetilen kelimelerin anlamlarından hareketle şunu söylemek mümkündür: Kur'ân, serkeşlik yapan ve bununla boşanmayı amaçlayan kadınların dövülmesini değil, eşinden kısa süreli ayrılmasını önermekte¹²² ve böylece insanların evliliklerini korumalarını sağlamayı amaçlayan tedbirler öngörmektedir. *وَاضْرِبُوهُنَّ* *vaḍribûhunne* ifadesinin “kadınların dövülmesi” şeklinde yorumlanması ise cahiliye dönemi Arap geleneğinin kelimelere yüklediği anlamlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.¹²³ Bu kelimedden “kadınların dövülmesi” sonucunun çıkarılmasının bir başka gerekçesi de âyetin başındaki *فَوَآمُوْنَ* *kavvâmûn* kelimesine “yöneticiler, idareciler” anlamı verilmesinden hareketle erkeklerin kadınların üzerinde bir yerde konumlandırılmasıdır.¹²⁴ Öte yandan Kur'ân'da *ḍrb* (ضرب) kökünden türetilen fiillerin “bir insanın

¹¹³ 'Abdülbâkî, “*ḍrb*”, 514-515.

¹¹⁴ el-Enfâl 8/12, 50; en-Nûr 24/31; es-Sâffât 37/93; Muhammed 47/4, 27; vd.

¹¹⁵ Âl-i 'Imrân 3/156; en-Nisâ' 4/34, 94, 101; el-Mâide 5/106; Tâhâ 20/70; el-Müzzemmil 73/20.

¹¹⁶ el-Bakara 2/26; er-Ra'd 13/17; İbrâhîm 14/24; en-Nahl 16/74; vd.

¹¹⁷ ez-Zuhruf 43/5.

¹¹⁸ en-Nûr 24/31.

¹¹⁹ ez-Zuhruf 43/17.

¹²⁰ el-Kehf 18/11.

¹²¹ el-Hadîd 57/13.

¹²² Bayraktar Bayraklı, *Yeni bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri* (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2005), 5/127-128; Zeynel Abidin Aydın, “Nisâ Sûresinin 34. Âyeti Bağlamında Evlilik Hayatında Kadının Geçimsizliği Durumunda Uygulanacak Çözümlerden “Darb” a Dair”, *Turkish Studies* 12/27 (2017), 98.

¹²³ Muhammed Tâhîr Muhammed b. Muhammed b. 'Aşur et-Tûnûsî, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tunus: Dâru Tûnûsiyye, 1984), 5/42; Hayrettin Karaman vd., *Kur'an Yolu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 2/62; Yunus Vehbi Yavuz, *Kur'an'da Kadın Hak ve Özgürlüğü* (İstanbul: Bayrak Yayınları, 1999), 16, 19; Okuyan, “Kadına Yönelik Şiddete Kur'ân'ın Bakışı”, 93, 133; Abdulkadir Karakuş, “Çokanlamlı Kelimeler İçeren Ayetlerde Bağlam ve Anlam İlişkisi: Nisâ Suresi 34'üncü Ayetin Anlamı”, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 11/3(25) (Aralık 2019), 1361.

¹²⁴ Karakuş, “Çokanlamlı Kelimeler İçeren Ayetlerde Bağlam ve Anlam İlişkisi”, 1361.

bir insanı dövmesi, tokatlaması" manasında hiçbir kullanımı söz konusu değildir.¹²⁵ Gerçi buradaki *وَاضْرِبُوهُنَّ* emrini mecburiyet değil de ruhsat olarak yorumlayanlar da vardır.¹²⁶ Ancak ister mecburiyet isterse ruhsat kabul edilsin, sonuçta bir insanın başka bir insanı dövmesi veya ona tokat atması söz konusu olduğu için bu yorum pek sağlıklı gözükmemektedir.

Drb (ضرب) fiilinin "yolculuğa çıkmak" anlamından hareketle, boşanma sürecine girmiş evliliklerde doğrudan boşanmaya yönelmeden evvel çiftlerin evliliğe kısa süreli mola vermelerinin faydalı olacağı ve evliliğin kurtarılmasına katkı sunacağı düşünülmektedir. Geçici ayrılık süreci olarak tanımlayabileceğimiz bu dönemde eşler, evliliklerinin artı ve eksilerini gözden geçirip daha sağlıklı kararlar verebilirler. Buna evlilikte soluklanma da denebilir.¹²⁷ Hatta bu kısa süreli soluklanma süreci, eşlerin kendi kendilerini sorgulamalarına ve yaptıkları hataları anlayıp bunlardan vazgeçmelerine sebep olabilir.

Hiz. Peygamber (s.a.s) de eşleriyle bir dizi sorunlar yaşamış ve onlara karşı bazı uygulamalarda bulunmuştur. Bunlar Kur'an'da aktarılmakta¹²⁸ ve bu âyetler aile içi sorunların çözümünde mü'minlere yol göstermektedir. Bu doğrultuda Allah Rasûlü'nün aile içi sorunları çözmede herhangi bir şiddete başvurmamış olduğu açıktır.¹²⁹ Dahası o, insanların en hayırlılarının kadınlara karşı iyi davrananlar olduğunu,¹³⁰ eşlerin yediklerinden hanımlarına da yedirmeleri, giydiklerinden giydirmeleri, onları asla dövmemeleri ve kendilerine çirkin sözler söylememeleri gerektiğini,¹³¹ kadınları dövenlerin insanların en hayırsızları olduğunu,¹³² hanımlarını dövdükten sonra geceleyin onlarla birlikte olmanın çirkinliğini,¹³³ beylerin kadınları Allah emaneti olarak aldıklarını, dolayısıyla onların haklarına riayet etmeleri, onlara şefkat ve sevgi ile davranmaları, onlar

¹²⁵ *Kur'an Meal-Tefsir*, çev. M. Okuyan, 202.

¹²⁶ *Kur'an-ı Kerim Meali*, çev. M. Öztürk, 146.

¹²⁷ Üstün Dökmen, *Küçük Şeyler* (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2005), 154.

¹²⁸ el-Ahzâb 33/28-29; et-Tahrîm 66/1, 3.

¹²⁹ Ali Akpınar, "Aile İçi Sorunların Çözümünde Kur'anî Yöntem (Nisa Suresi 34. Ayeti Bağlamında)", *İlahiyat Akademi Dergisi* 11 (2020), 14.

¹³⁰ Müslim, "Birr", 149.

¹³¹ Ebû Dâvûd, "Nikâh", 40-41.

¹³² Ebû Dâvûd, "Nikâh", 42; İbn-i Mâce, "Nikâh", 51.

¹³³ Buhârî, "Nikâh", 93.

hakkında Allah'tan korkmaları ve onların namus ve iffetlerini Allah adına korumaları gerektiğini¹³⁴ belirterek kadınların dövülmesini değil, onlara güzel davranılmasını tavsiye etmektedir. Yine Hz. Peygamber'in eşlerini dövdüğüne dair kaynaklarda herhangi bir bilgi söz konusu değildir.¹³⁵ Şayet âyetteki *وَاضْرِبُوهُنَّ* emri "onları dövün!" anlamı içerseydi, Hz. Peygamber'in bundan kaçınması veya buna muhalif bir şey söylemesi asla söz konusu olamazdı. Zira böyle bir kaçınma Kur'ân'ın Allah Rasûlü ile ilgili ifadelerine açıkça aykırılık teşkil etmektedir.¹³⁶ Öte yandan geçimsizlik ve dik başlılık yapan bir kadını dövmenin ailenin kurtarılmasına değil, geçimsizliğin daha da artmasına hizmet edeceği izahtan varesidir. Dolayısıyla âyetteki *وَاضْرِبُوهُنَّ* emrinin, "hanımlardan kısa süreli ayrılık" şeklinde anlaşılmasının ailenin kurtarılması adına daha doğru bir yorum olacağı kanaatindeyiz.

Diğer taraftan *وَاضْرِبُوهُنَّ* *vadrîbûhunne* emri "dövün" şeklinde anlaşıldığı takdirde, serkeşlik ve başkaldırısından endişe duyulan bir eş, henüz iffetsizlik/zina fiilini işlemediği halde kocasından dayak yemiş olacaktır. Böyle bir uygulamanın Kur'ân'ın adalet ilkesiyle bağdaşmayacağı açıktır. Çünkü Kur'ân'da "dövme" cezası, dört şahitle ispatlanmış zina ve iftira suçuna uygulanması emredilmektedir.¹³⁷ Söz konusu emir de *ḍrb* (ضرب) ile değil, *clđ* (جلد) fiili ile ifade edilmektedir.¹³⁸

Görüldüğü üzere *وَالَّذِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ* cümlesinde kötü giden evliliklerde, karı-koca arasındaki tüm olumsuzluklara rağmen evliliği kurtarma adına üç aşamalı bir eğitim yöntemi önerilmektedir. Kuşkusuz bu eğitim yönteminde serkeşlik yapan kadınlara hatalarını düşünme ve değerlendirme fırsatı verilerek ailenin kurtarılması ve korunması amaçlanmaktadır. Ancak bu süreç ve öncesinde erkeğin üzerine düşen vazifeleri hakkıyla yerine getirmesi ve erkekten kaynaklanan

¹³⁴ Müslim, "Hacc", 147.

¹³⁵ İbn-i Mâce, "Nikâh", 51. Konuyla ilgili ayrıca bk. Şuayip Karataş, "Kur'ân'a Göre Aileyi Ayakta Tutan Bazı Kavramlar ve Bu Bağlamda Hz. İbrâhîm'in Örneği", *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 7/1 (2021), 355-363.

¹³⁶ el-Hâkka 69/44-46.

¹³⁷ en-Nûr 24/2, 4.

¹³⁸ Osman Kaya, "Nisâ Sûresi 34. Âyet Bağlamında Kur'an ve Sünnete Göre Kadın Erkek Eşitliği ve Kadınların Dövülmesi Meselesi", *Route Educational and Social Science Journal* 4/6 (2017), 331.

bir problemin olmaması önemlidir.¹³⁹ İşte erkek tüm sorumluluklarını hakkıyla yerine getirdiği halde eşinden kaynaklanan bir sorun ortaya çıkmış ve evlilik sonlanmaya ve ailenin dağılmasına giden bir yola girmişse, böyle bir yöntemin başarılı olacağı ve aileyi kurtarabileceği söylenebilir.

Âyette geçen *فَإِنْ أَطَعْتُمْ كُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا* cümlesinde Yüce Allah (cc), serkeşlik ve başkaldırısından endişe duyulan ve boşanma aşamasına gelen kadınlara yönelik olarak aileyi kurtarma adına uygulanacak üç aşamalı yöntemi zikrettikten sonra, bu kadınların kocalarına itaatinden söz etmektedir. Yani serkeşlik yapan kadınlar, bu olumsuz tutum ve davranışlarından vazgeçip eşlerine itaat ederlerse, artık onların aleyhine başka bir yol ve bahane aranmaması ve kendilerinin incitilmemesi gerektiği salık verilmektedir.

Bu cümlede geçen *أَطَعْنَ* *eta'ne* fiilini “gönülden itaat etmek”, bir başka ifade ile “gönül birlikteliği sağlamak” şeklinde anlamak gerekmektedir.¹⁴⁰ Zira amaç, evliliğin kurtarılması ve korunması olduğu için dayak veya baskı ve zorlama ile gerçekleşecek olan boyun eğme ve itaatin bu amacı gerçekleştirmeye ve aile saadeti temin etmeye yetmeyeceği açıktır. Dahası kadın bir süre zoraki boyun eğse de daha sonraki süreçte serkeşlik ve başkaldırısı yeniden depreşecek ve bu sefer ayrılık kaçınılmaz bir hal alabilecektir. Diğer taraftan itaat gönülden gelirse anlamlıdır ki bu da eşler arasında bir gönül birlikteliğini zorunlu kılmaktadır; gerisi zorlamadır, zorbalıktır. Bu yüzden Yüce Allah, boşanmayı düşünen kadınlar eşlerine gönülden bağlılık gösterdiklerinde başka bir arayışa girilmemesini, onların incitilmemesini ve yaptıkları hataların yüzlerine vurulmamasını emretmektedir.

Yüce Allah (cc), 34. âyetin *إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا* şeklindeki sonuç cümlesinde aile hayatının sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi adına dile getirdiği yöntem ve hususların ardından yüceliğini ve büyüklüğünü beyan ederek yaptıklarından hiçbir şekilde sorgulanamayacağını belirtmektedir. Bu cümlede Allah'ın tek yücenin kendisi olduğuna dikkat çekmesi, “bu âyetteki aşamalar iyi niyet dışında uygulanmaya çalışılır ve bir tarafa haksızlık yapılırsa en Yüce olan buna şahittir ve bunun hesabını sorar” manasında da anlaşılabilir.

¹³⁹ *Kur'an Meâli*, çev. H. Peker, 80.

¹⁴⁰ *Kur'an Meal-Tefsir*, çev. M. Okuyan, 202.

Sûrenin 35. âyetinde eşler arasında ayrılıkla neticeleneceği düşünülen bir geçimsizlik söz konusu olduğunda, taraflardan birer hakem tayin edilmesi gerektiği ve bu hakemlerin de samimiyetle eşlerin arasını düzeltmek için gayret gösterdiklerinde Yüce Allah'ın kendilerini başarıya ulaştıracağı müjdesi verilmektedir. Bu bağlamda âyetteki *وَإِنْ جَعَلْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا* cümlesinde Yüce Allah, bir önceki âyette emrettiği yöntemlerin sonuç vermemesi ve ayrılık düşüncesinin çok daha ciddi bir boyut kazanması durumunda, her iki taraftan birer hakem yani arabulucu tayin edilmesi sorumluluğunu topluma görev olarak yüklemektedir. Amaç, evliliğin kurtarılması ve korunması olduğundan bu noktaya gelinceye kadar yaşadıkları sürecin aksaklıkları nedeniyle mesele sadece eşlere terk edilmemekte, toplumun aileyi kurtarmak için çaba sarf etmesi gerektiği hükme bağlanmakta ve böylece sosyal hayatta insanların birbirlerinden sorumlu oldukları bilinci kazandırılmaya çalışılmaktadır. Burada ayrıca evliliklerdeki şahitlik ve aleniyet kurumuna atıfta bulunulmakta, nasıl ki evliliğin şahitler/hakemler huzurunda ilanı söz konusuysa boşanmalarda da öncesinde de hakemliğin şart olduğu öğretilmektedir. Bu yüzden kadın ve erkekler kendi aralarında gizlilik içerisinde ne evlenebilirler ne de boşanabilirler. Zira evlilik bir alenîlik kurumudur; dolayısıyla kurulması da sonlandırılması da aleniyet ilkesine uygun olarak gerçekleşmek zorundadır. Nitekim Hz. Zeyd, eşi Zeynep binti Caş'tan boşanmak istediğinde nikâhlarını kıyan Hz. Peygamber'e müracaat etmiş¹⁴¹ ve neticede boşanmayı Hz. Peygamber onaylamıştır. Bu uygulama, evliliklerin sona erdirilmesinde hakemlik ve hâkimlik kurumunun vazgeçilmez önemini vurgulaması bakımından oldukça anlamlıdır. Kaldı ki günümüzde evlilik ve boşanma konuları birer dinî uygulama olmalarının yanı sıra özü itibarıyla hukuki birer işlemdirler ve mutlak surette resmîyetle kayıt altına alınmalıdırlar.

Âyetteki *إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا* cümlesinde Yüce Allah (cc), her iki taraftan belirlenen hakemlerin/arabulucuların ihlas ve samimiyetine atıfta bulunmakta ve bu hakemlerin eşlerin arasını bulmayı gönülden istemeleri halinde kendisinin de onları ailenin kurtarılması konusunda başarırlı kılacağını beyan etmektedir. Buradaki *إِصْلَاح* *islâh* kelimesini bağlam gereği "fesat içerikli yani bozuk olan bir işi/gidişatı düzeltmek" şeklinde anlamak mümkündür. Çünkü ailenin dağılması ve yuvanın yıkılması

¹⁴¹ el-Ahzâb 33/37.

korkunç bir bozulma ve fesattır. Bu yüzden tayin edilen hakemler, sadece görüntüde değil, içtenlik ve samimiyetle evliliğin kurtulması adına eşlerin isteklerini uzlaştırmaya çabalamak ve asla başka bir düşünce içrisine girmemek zorundadırlar.

Bütün bu üç aşamalı yöntem ve hakemlerin ortaya koyduğu samimi gayretlere rağmen eşler hâlâ barışıp uzlaşamazlarsa, artık son çare olarak "mahkemeye başvurup boşanmak" kalmaktadır ki bu da helâl ancak Hz. Peygamber'in ifadesiyle "Yüce Allah tarafından hoş karşılanmayan" bir yöntemdir.¹⁴² Bu yöntemin hoş karşılanmamasının gerekçeleri arasında İslâm aile yapısının zarar görmesi, ailenin dağılmasıyla birlikte çocukların ve eşlerden birisinin ya da her ikisinin mağdur olması, boşanmanın günümüzde olduğu gibi yaygınlaşması hatta normal kabul edilmesi sayılabilir.

Bu âyetin إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا şeklindeki sonuç cümlesinde Yüce Allah, ailedeki geçimsizlikleri sonlandırmak ve evliliği kurtarmak adına kimlerin neler yaptığını, hangi amaçları hedeflediğini, hangi görevi, nasıl ve ne kadar, hatta hangi kalp yoğunluğuyla gerçekleştirdiğini gayet iyi bildiğini; insanların açıktan yapıp ettiklerinden de kalplerinden geçirdiklerinden de haberdar olduğunu bildirmekte ve böylece herkese düşünce ve davranışları konusunda bir bilinç aşılamayı amaçlamaktadır.

Netice itibarıyla Nisâ' sûresi 34-35. âyetler bağlam ilişkisi içerisinde okunduğunda, bu âyetlerin iç bağlamı ile dış bağlamı arasında tam bir uyum söz konusudur. Çünkü 34. âyetin dış bağlamına dair rivayetlerde eşini döven kocalardan söz edilmektedir. Bu âyetlerin iç bağlamında ise "dövme" eylemi yerine evliliği kurtaracak bir dizi yöntemler önerilmekte ve ailenin kurtarılması adına eşlere yol gösterilmektedir. Eşlerini dövdükleri için Hz. Peygamber'e şikâyet edilenler hakkında Allah Rasûlü'nün kısas hükmü vermesine rağmen âyetin nüzülü ile birlikte bu kararından vazgeçmesi, bu kanaate varılmasının delilidir.

Sonuç

"Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetler Özelinde Kur'ân Âyetlerini Bağlamında Okumak" konusunun işlendiği bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Kur'ân âyetlerinin tevkiîliği, bu âyetlerin bir bağlam içerisinde okunmasını ve anlaşılmasına çalışılmasını zorunlu kılmaktadır. Zira

¹⁴² Ebû Dâvûd, "Talâk", 3.

Kur'ân âyetlerinin tamamının bir iç bağlamı söz konusu iken, araştırmamıza konu olan Nisâ' sûresi 34. âyette olduğu gibi bazılarının da hem iç hem de dış bağlamı vardır.

- Kur'ân âyetlerinde geçen kelime ve kavramlar, ilgili âyetin/âyetlerin murad-ı ilâhî doğrultusunda anlaşılması adına büyük öneme sahiptir. Bu çerçevede Nisâ' sûresi 34-35. âyetlerde geçen *kavvâm*, *nüşûz*, *darb*, *şikâk* ve *ıslah* kavramları, mezkûr âyetlerin yorumlanmasında kilit rol oynamaktadırlar.

- Kur'ân âyetlerinin anlaşılıp evrensel mesajlarının hayata geçirilmesinde Hz. Peygamber (s.a.s) ilk örnektir. O, aynı zamanda Kur'ân'ın ilk müfessiridir. Bu nedenle âyetlerden, onun uygulamalarına muhalif sonuçlar çıkarmak doğru bir yaklaşım değildir.

- Nisâ' sûresi 34-35. âyetlerin muhtevastaki kelime ve kavramlara müellif ve mütercimlerce farklı manaların yüklenmesine dayalı olarak bu âyetler çok farklı bir biçimde anlaşılmış ve yorumlanmıştır. Söz konusu yorumlara dayalı uygulamalar da başta aile gelmek üzere sosyal yapıda ciddi sorunlara neden olmaktadır.

- Nisâ' sûresi 34. âyette, evliliğin tarafları olan karı-kocanın aile içerisindeki statü, görev ve sorumlukları hatırlatılmakta, sâliha kadın ile serkeşlik eden eş arasındaki farka dikkat çekilmektedir. Nisâ' sûresi 128. âyette, erkeğin serkeşliği dile getirilirken bu âyette de kadından kaynaklanan bir başkaldırı ve geçimsizlikten söz edilmektedir. Bu da serkeşliğin yani başkaldırı ve geçimsizliğin hem erkek hem de kadın tarafından ortaya konulan ve evliliği tehdit eden bir davranış olduğunu göstermektedir.

- Nisâ' sûresi 34. âyette, serkeşliğinden endişe edilen kadınlara karşı *öğüt vermek*, *yataklarında yalnız bırakmak* ve *kendilerini darp etmek* şeklinde üç aşamalı tedbir önerilirken, 35. âyette, evliliği tehdit eden tutum ve davranışlar söz konusu olduğunda, evliliğin kurtarılması adına hakemlik/hâkimlik kurumuna müracaat edilmesi emredilmektedir.

Sözün özü: Kur'ân âyetlerinden sağlıklı sonuçlar çıkarma adına bu âyetleri bağlamı içerisinde okumak ve anlamaya çalışmak bir zorunluluktur.

Kaynakça

'Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemu'l-müfehras li-elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2001.

- Ahmed b. Hanbel, Ebû 'Abdillâh Muhammed eş-Şeybânî. *el-Müsned*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Akalın, Şükrü Halûk vd. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- Akpınar, Ali. "Aile İçi Sorunların Çözümünde Kur'ânî Yöntem (Nisa Suresi 34. Ayeti Bağlamında)". *İlahiyat Akademi Dergisi* 11 (2020), 1-18.
- Âlûsî, Ebu'l-Fadl Mahmûd. *Rûhu'l-me'ânî fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'î'l-me'sânî*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabî, ts.
- Atmaca, Gökhan. "Müfessirlere Göre Kavvâm Kelimesi -Nisâ Sûresi 34. Ayet Bağlamında-". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2013), 215-231.
- Aydın, Zeynel Abidin. "Nisâ Sûresinin 34. Âyeti Bağlamında Evlilik Hayatında Kadının Geçimsizliği Durumunda Uygulanacak Çözümlerden "Darb"a Dair". *Turkish Studies* 12/27 (2017), 87-100.
- Bayraklı, Bayraktar. *Yeni bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2005.
- Buhârî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *el-Câmi'u's-Sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmet b. 'Ali er-Râzî. *Ahkâmu'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1993.
- Cürcânî, Ebû Bekr 'Abdulkâhir b. 'Abdirrahmân. *Dercu'd-dürer fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm*. nşr. Talat Sâlih el-Ferhân-Muhammed Edîb Şekûr. Amman: Dâru'l-Fikr, 2009.
- Çakıcı, İrfan. "Kur'an'ın Kur'an'la Tefsiri Bağlamında Nisâ Sûresi 34. Âyetin Tahlil ve Değerlendirmesi". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2020), 38-67.
- Çelik, Hüseyin. "Kadınların Dövülmesi Meselesi (Nisâ Suresi 34. Ayet Bağlamında Bir Tahlil)". *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (2022), 1-29.
- Çetinel, Hasan. "Kavram Olgusu; Dînî Kavramların Öğretimi, Önemi ve Sınırlılıkları Üzerine". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (2019), 89-114.
- Demir, Fahri. "İslam ve Kadın". *Diyanet İlmi Dergi* 30/3 (1994), 9-11.
- Demir, Recep. "Bağlamından Kopuk Kur'ân Okumalarının Serencamı". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 20/2 (2020), 573-604.
- Dökmen, Üstün. *Küçük Şeyler*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2005.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as. *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

- Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf. *el-Bahru'l-muhît*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2010.
- Ekinci, Kutbettin. "Nisâ 34. Ayette Hitap Açısından 'Darb' Meselesi". *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 13/1 (2021), 242-257.
- Firûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûsu'l-muhît*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2005.
- Geniş Açıklamalı Kur'an Meal-Tefsir. çev. Mehmet Okuyan. İstanbul: Haliç Üniversitesi Yayınları, 2022.
- Halîl b. Ahmed, Ebû 'Abdirrahmân el-Ferâhîdî. *Kitâbü'l-'ayn*. thk. Abdulhamîd Henedâvî. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2002.
- Isfehânî, Ebu'l-Kâsım Huseyn b. Muhammed Râğîb. *el-Müfradât fî ğarîbi'l-Kur'ân*. Mısır: Mektebetü Nezâr Mustafâ el-Bânî, ts.
- İbn 'Aşur, Muhammed Tâhir Muhammed b. Muhammed et-Tûnûsî. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. Tunus: Dâru Tûnûsiyye, 1984.
- İbn 'Atıyye, Ebû Muhammed 'Abdilhakk el-Endelüsî. *el-Muharraru'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. 'Abdusselâm 'Abduşşâfi Muhammed. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2001.
- İbn Fâris, Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Zekerıyyâ. *Mu'cemu mekâyîsi'l-lüğâ*. thk. 'Abdusselâm Muhammed Hârûn. b.y.: Dâru'l-Fikr, 1979.
- İbn Mâce, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Yezîd er-Rebeî el-Kazvinî. *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddîn Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü'l-'Arab*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1119.
- Karakuş, Abdulkadir. "Çokanlamlı Kelimeler İçeren Ayetlerde Bağlam ve Anlam İlişkisi: Nisâ Suresi 34'üncü Ayetin Anlamı". *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 11/3(25) (Aralık 2019), 1353-1371.
- Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an Yolu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Karataş, Şuayip. "Kur'an'da "Selâm Olsun!" İfadesiyle Esenliğe Mazhar Olacağı Belirtilen Davranışlar". *Dergiabant* 9/1 (2021), 151-177. <https://doi.org/10.33931/abuifd.856138>
- Karataş, Şuayip. "Kur'an'a Göre Aileyi Ayakta Tutan Bazı Kavramlar ve Bu Bağlamda Hz. İbrâhîm'in Örneği". *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 7/1 (2021), 344-371.
- Kaya, Osman. "Nisâ Sûresi 34. Âyet Bağlamında Kur'an ve Sünnete Göre Kadın Erkek Eşitliği ve Kadınların Dövülmesi Meselesi". *Route Educational and Social Science Journal* 4/6 (2017), 324-346.

- Kummî, Ebu'l-Hasen 'Ali b. İbrâhîm. *Tefsîru'l-Kummî*. nşr. Seyyid Tayyib el-Mûsevî el-Cezâirî. Kum: Müessesetü Dâri'l-Kitâb, 1303.
- Kur'an Meâli*. çev. Hüseyin Peker. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2015.
- Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir*. çev. Muhammed Esed. Türkçeye çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*. çev. Hasan Basri Çantay. Konya: Gençlik Kitabevi, 2014.
- Kur'an-ı Kerim Meali -Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri-*. çev. Mustafa Öztürk. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Kur'an-ı Kerim Meâli*. çev. Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Meali*. çev. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır. sad. Süleyman Feyzullahoğlu. İstanbul: Nuh Yayıncılık, 2012.
- Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*. çev. Süleyman Ateş. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.
- Kurtubî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr. *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân*. thk. 'Abdullah b. 'Abdilmuhsin et-Turkî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2006.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed es-Semerkindî. *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*. thk. Mehmet Boynukalın. İstanbul: Mizan Yayınları, 2005.
- Mukâtil b. Süleymân, Ebu'l-Hasen b. Beşîr. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccâc. *el-Câmi'u's-Sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Okuyan, Mehmet. "Kadına Yönelik Şiddete Kur'ân'ın Bakışı". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/23 (Haziran 2007), 93-134.
- Okuyan, Mehmet. *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'ân Sözlüğü*. İstanbul: Düşün Yayınları, 2015.
- Râzî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Ömer Fahreddîn. *Mefâtîhu'l-ğayb*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981.
- Seber, Abdülkerim. "Kadına Şiddet Bağlamında Nisâ' Sûresi 34-35. Âyetlerinde Geçen Kavramların Siyak-Sibak Açısından Değerlendirilmesi". *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu*. ed. Şemsettin Kırış. 110-127. Hakkari: Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2014.
- Semerkindî, Nasr b. Muhammed. *Tefsîru Ebi'l-Leys: Bahru'l-'ulûm*. Beyrut: y.y., 1996.

- Sevinç, Sümeyye. "Nisâ 4/34. Ayetine Göre Sorumluluklar". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 23/1 (Mart 2023), 203-228.
- Suyûtî, 'Abdurrahmân b. Kemâl Celâlüddîn. *Lübâbü'n-nükûl fî esbâbi'n-nüzûl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1991.
- Şola, Hanefi. "En-Nisa 4/34. Ayeti Bağlamında "Nuşûz" ve "Darb" Kelimelerinin Anlam Kronolojisi". *Mecmua-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6/12 (2021), 149-176.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. thk. 'Abdullah b. 'Abdilmuhsin et-Turkî. Kahire: Dâru Hacer, 2001.
- Tabresî, Ebû 'Ali el-Fadl b. Hasen. *Mecme'u'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân*. Beyrut: y.y., 1994.
- Türkçe Kur'an-ı Kerim*. çev. Osman Nebioğlu. İstanbul: Çağ Basım Ambalaj Sanayi, 1988.
- Vâhidî, Ebu'l-Hasen 'Ali b. Ahmed. *Esbâbü'n-nüzûl*. Beyrut: y.y., 1991.
- Yavuz, Yunus Vehbi. *Kur'an'da Kadın Hak ve Özgürlüğü*. İstanbul: Bayrak Yayınları, 1999.
- Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Meâli*. çev. Bayraktar Bayraklı. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2007.
- Zebîdî, Seyyid Muhammed Murtezâ el-Huseynî. *Tâcu'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. thk. İbrâhîm et-Terzî. Kuveyt: Matba'atü Hukûmeti'l-Kuveyt, 2001.
- Zeccâc, Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî. *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbuh*. thk. 'Abdülcelîl 'Abduh Şelebî. Beyrut: Âlemu'l-Kütüb, 1988.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşâf 'an hakâiki'ğavâmidî't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fî vucûhi't-te'vîl*. Riyad: Mektebetu'l-'Ubeykân, 1994.
- Zürkânî, Muhammed 'Abdülazîm. *Menâhilü'l-'ırfân fî 'ulûmi'l-Kur'ân*. Mısır: y.y., 1372.